

Připravili jsme pro vás červnovou rozesílku s číslem 10/2023.

V části I, na stránkách 2–17 najdete AKTUALNÍ informace – grantové výzvy, pozvánky na vzdělávací programy a akce, informace o kampaních.

V části II přinášíme náměty a inspiraci i tipy na pomůcky a publikace (str. 18–21).

Část III přináší stálý přehled informací a odkazů k důležitým tématům (od str. 22).

V květnu a červnu koordinujeme kampaň Přírodní zahrada – zahrada pod našimi okny.

Archív rozesílek: www.liska-evvo.cz/rozesilka

Významné dny v měsíci ČERVNU: 1. června – Mezinárodní den dětí, 3. června – Světový den jízdniho kola, 5. června – Světový den životního prostředí <https://www.ekokalendar.cz/EnviroDay>, 5.–11. června – Týden pro klima, 7. června – Světový den rorýsů, 8. června – Světový den oceánů, 10. června – Víkend otevřených zahrad, 16. června – Světový den mořských želv

Více na www.ekokalendar.cz • www.liska-evvo.cz

OBSAH ROZESÍLKY 10/2023

Část I

INFORMACE, AKTUALITY, POZVÁNKY NA AKCE, NABÍDKA PROGRAMŮ PRO ŽÁKY I DOSPĚLÉ, KAMPANĚ

I/1	Zprávy z Lísky	... str. 2
I/2	Pozvánky na akce, osvětové kampaně	... str. 3
I/3	Vzdělávací programy a metodická podpora EVVO	... str. 12
I/4	Výukové programy, projektové dny	... str. 14
I/5	Zprávy z webu a tisku	... str. 16
I/6	Zdroje a grantové výzvy	... str. 17

Část II

METODICKÁ PODPORA

II/1	Náměty, doporučení, inspirace, příklady dobré praxe	... str. 18
II/2	Tipy na publikace, časopisy, učební pomůcky a další pomocníky	... str. 19
II/3	Program Učíme se venku	... str. 20
II/4	Projekty pro školy, soutěže	... str. 21
II/5	Tipy na výlety, exkurze, výstavy	... str. 21

Část III

UŽITEČNÉ ODKAZY A INFORMACE

III/1	Udržitelný rozvoj	... str. 22
III/2	Přírodní zahrady	... str. 23
III/3	Zelené okénko	... str. 23
III/4	Místní produkty, biopotraviny	... str. 23
III/5	Fairtrade	... str. 24

Akce do DIÁŘE:

Čtvrtek 8. června	Zahradní slavnost, ZŠ Valašská Polanka
Úterý 13. června	Školní farmářský den, ZŠ a MŠ Kašava
Sobota 23. září	Den Zlínského kraje www.kr-zlinsky.cz
Středa 18. října	XXII. Krajská konference o EVVO www.liska-evvo.cz

Osvětové kampaně LÍSKY

PTÁCI – ŽIJÍ TADY S NÁMI	PŘÍRODNÍ ZAHRA DA – PŘÍRODA POD NAŠIMI OKNY	STROMY a MY	POCTIVĚ VYROBENÉ, SPRÁVEDLIVĚ ZAPLACENÉ	POCTIVĚ VYROBENÉ, PODPORA MÍSTNÍ UDRŽITELNÉ EKONOMIKY
1.–30. DUBNA	1. KVĚTNA – 30. ČERVNA	15. ZÁŘÍ – 31. ŘÍJNA	CELOROČNĚ	CELOROČNĚ
www.liska-evvo.cz	www.liska-evvo.cz	www.liska-evvo.cz	www.liska-evvo.cz	www.liska-evvo.cz

Zapojte se do osvětových kampaní LÍSKY a podpořte důležitá témata **PTÁCI, ZAHRA
DA, STROMY, FAIR TRADE** a **místní udržitelná ekonomika**,

www.liska-evvo.cz/doc/osvetove-kampane

Hlavním cílem kampaní je osvěta tématu s dopadem na **šetrnější a odpovědnější přístup k přírodě a životnímu prostředí**.

Každá kampaň vychází z významného dne či **klíčové akce**.

Ke kampani je sestaven **kalendář akcí**, zahrnující aktivity a programy zapojených a spolupracujících organizací, vydána **tisková zpráva**, osvětové a didaktické **materiály, metodické listy či pomůcky**.

ZAPOJTE SE DO KAMPANĚ

**PŘÍRODNÍ ZAHRA
DA –
ZAHRA
DA
POD NAŠIMI OKNY**
1. KVĚTNA – 30. ČERVNA

Podpořte LÍSKU

Programy a činnosti můžete podpořit finančně:

- ✓ členstvím v Klubu LÍSKY
- ✓ darem prostřednictvím darovacího formuláře DARUJME.CZ

Klub LÍSKY

Svým členstvím v Klubu LÍSKY podpoříte programy pro děti a osvětové kampaně, stanete se součástí dění, získáte informace a benefity a zároveň dáte všem najevo, že nám fandíte.

V roce 2022 členové Klubu Lísky zaslali 36.000 Kč.

Děkujeme za dlouhodobou podporu, díky níž můžeme tvořit tematické programy a materiály pro učení venku.

Dar LÍSCÉ

prostřednictvím darovacího formuláře DARUJME.CZ

S LÍSKOU v přírodě je prima. Podporujeme pedagogy a lektory, aby přenesli výuku co nejvíce ven, do školních zahrad a okolí školy. Poskytujeme náměty a příklady, co a jak venku učit. Zaměřujeme se na budování a využívání zahrad a propagujeme benefity kontaktu dětí s přírodou. Aktivně se věnujeme tématu ptáci, stromy, voda, fair trade, místní udržitelná ekonomika a potravinová soběstačnost. Připravujeme výukové programy a projektové dny, žákovské kampaně, akce pro rodiny s dětmi, veřejnost, osvětové kampaně, konference, semináře, kurzy a exkurze pro pedagogy. www.darujme.cz/projekt/1203070

V roce 2022 jsme z vašich darů získali 1.470 Kč.

Velmi si toho vážíme a DĚKUJEME.

část I • INFORMACE, AKTUALITY

I/1

Zprávy z LÍSKY

V Lísce pokračujeme v tvorbě aktivit do 4 nových programů v projektu Lísky „Písmena a čísla VENKU s Lískou“. Projekt podpořilo Ministerstvo životního prostředí.

Ve spolupráci s Městskými lesy Vsetín, vsetínskými včelaři a kolegy z VIS Bílé Karpaty tvoříme a od května i učíme nové **programy v Arboretu Semetín** na téma VODA, STROMY a VČELY pro MŠ a I. stupeň ZŠ. Vznikl nápad na Semetínskou hledačku a záložky, Zápisník přírody arboreta. První 2 pilotní programy proběhly v květnu, v červnu přibude dalších 9. Projekt byl podpořen z programu Zlínského kraje.

Nejčastěji nás teď potkáte na **projektových dnech v MŠ a ZŠ**, v období března až června jich máme zapsáno 35! Z toho jsou to dva školní farmářské dny v ZŠ Hulín (18. května) a ZŠ a MŠ Kašava (13. června) a Zahradní slavnost v ZŠ Valašská Polanka. Aktivitou jsme podpořili slavnost v MŠ Kopeček a Férovou kavárnou Zábavné odpoledne pro rodiny v MŠ Sychrov, Vsetín.

Od 1. května koordinujeme kampaň **Přírodní zahrada – příroda pod našimi okny**. **Podpořili jsme květnový Měsíc školních zahrad**, www.mesickskolnichzahrad.cz

S Klubem ambasadorů Fairtrade a partnery jsme připravili **Vsetínské dny pro Fairtrade** (9.-31. května) a **Férovou snídani** (13. května).

Po celý květen jsme podpořili akcemi na triko kampaň **Do práce na kole**, www.mestovsetin.cz

Připravujeme **XXII. Krajskou konferenci o EVVO (18. října)** a další akreditované vzdělávací akce, exkurze pro pedagogy i lektory, osvětové kampaně i akce pro veřejnost.

Jsmo připraveni podpořit školy, organizace i obce zajištěním Férové kavárny LÍSKY a aktivit pro děti na rozmanitých slavnostech, festivalech a oslavách.

Těšíme se na setkávání.

Férový obchůdek Lísky

Vybírat můžete z fairtradových čokolád, sypaných i porcovaných čajů, zrnkových, mletých i rozpustných káv (vč. bezkofeinových), kaka, lízátek, karamelů a Lukášových šitých hraček Renaty Lažové.

www.liska-evvo.cz/doc/ferovy-obchudek

Známka FAIRTRADE je malá, ale dělá velké věci

Pěstitelé dostávají spravedlivější odměnu. Je zakázána dětská a otročká práce. Pěstování je šetrnější k životnímu prostředí. Jsou dodržována lidská a pracovní práva.

<https://fairtrade.cz/fairtrade-mala-znamka-ale-dela-velke-veci/>

LUKÁŠOVY HRAČKY potěší a pomáhají

<https://www.facebook.com/lukasovyhracky>

Renáta Lažová, tel.: 605 570 103

LÍSKA

Zlínský kraj
Kraj bez hranic

Rozesílka LÍSKY 10/2023

strana 2

5. června – Světový den životního prostředí

Světový den životního prostředí ustanovilo v roce 1972 Valné shromáždění Organizace spojených národů. Z pohledu ochrany a obnovy životního prostředí je tento svátek považován za jednu z nejdůležitějších událostí v roce. Smyslem akce je rozšířit obecné povědomí o ekologických otázkách a upřít pozornost světové veřejnosti na zásadní ekologické výzvy současnosti. Každý může napomoci řešení ekologických problémů, ochrana životního prostředí se týká každého z nás.

<https://www.ekokalendar.cz/EnviroDay>

Připojte se k Týdnu pro klima 2023 5 – 11. června

Navštivte akce napříč ČR nebo uspořádejte vlastní.

<https://tydenproklima.cz>

Již nyní si můžete rezervovat termín Krajské konference o EVVO. Uvidíme se 18. října v prostorách HUB Zlín

Jako lektori přislíbili účast Bob Kartouz, Bára Duží, Martin Kříž, Marie Petřů, Pavla Gášková, Monika Havlásková, Petra Handlová, Bára Vojvodíková, Jarda Hlinský, Matěj Adam.

Nabídku publikací, pomůcek, programů představí:

- Rezekvítek Brno
- Nakladatelství Fraus
- Líska
- VIS Bílé Karpaty
- Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopic
- Park Rochus Uherské Hradiště
- PC Trnka, CEV Žabka a SVČ KLubko Staré Město
- Basic Vsetín
- Ateliér přírodního barvířství Tincta-Herbae, Jana Šobáňová
- Centrum Veronica Hostětín
- Lukášovy šité hračky Renata Lažová
- Amélie a Martin Janíkovi
- vědecký stoleček UTB a Geonika

Vzdělávání koordinátorů EVVO – specializační studium

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Studium k výkonu specializovaných činností v oblasti environmentální výchovy je určeno koordinátorům environmentální výchovy – kvalifikovaným pedagogům v základních, středních a mateřských školách, pedagogům volného času a vychovatelům. Studium probíhá na základě **metodického pokynu MŠMT** a je akreditované MŠMT ČR. Odborným garantem je Mgr. Iva Koutná. Plánovaný termín: září 2023 – září 2024.

NÁPLŇ STUDIA

Tematické okruhy studia jsou závazně stanoveny **Standardem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v EVVO**, vydaným MŠMT ČR v roce 2020. Účastníkům je přibližují špičkoví odborníci a zkušení pedagogové. Na obsahu studia se podílí lektori členských a partnerských středisek LÍSKY, škol, vzdělávacích institucí, UTB Zlín.

FORMA STUDIA

Studium má rozsah **250 vyučovacích hodin**, které jsou většinou rozvrženy do **8 vícedenních modulů**. Konají se v průběhu jednoho školního roku a termíny jsou vyváženě rozloženy mezi pracovní dny a dny volna. Vícedenní setkání se konají na Hájence Na novém světě, terénním středisku ALCEDA Vsetín, kde je vždy zajištěno ubytování a kvalitní domácí strava s využitím místních a fairtradových surovin. Do programu jsou zařazeny výjezdy na pracoviště středisek ekologické výchovy a škol. Účastníci mají možnost se seznámit s jejich službami, programy a specifiky.

Nezbytnou podmínkou úspěšného dokončení specializačního studia je:

- zpracování a předložení závěrečné práce a portfolia,
- složení závěrečné zkoušky před odbornou komisí.

Po celou dobu studia jsou pedagogům k dispozici konzultanti, se kterými je možné se radit o obsahu i formách závěrečné práce. Portfolio obsahuje tematické práce z průběhu celého studia. Tématem závěrečné práce je školní program EVVO, včetně ročního plánu.

Cena: Jedná se o formu studia s finanční spoluúčastí, kterou pokrývá **účastnický poplatek ve výši 30.000 Kč/35.000 Kč** pro účastníky mimo Zlínský kraj.

Poplatek zahrnuje ubytování, stravu, přípravu programu, odměny i cestovné pro lektory a soubor materiálů, které v průběhu studia účastníci obdrží.

Doprava na místo konání si pedagogové vždy hradí sami.

Poplatek je možné hradit z projektu OP JAK.

Pokud máte zájem se studia zúčastnit, vyplňte **dotazník**

<https://forms.gle/yVurb2JEHhYHGiw7> a my Vás budeme kontaktovat.

Kapacita studia je omezena, maximální počet účastníků studia je 24.

V případě dalších otázek se ozvěte: Iva Koutná, koutna.iva@seznam.cz, tel. 605 806 840

OHLÉDNUTÍ

První dvě studia pro koordinátory ve Zlínském kraji se uskutečnila v letech 2010–2012 v rámci projektu ALCEDA – střediska volného času a plavecké školy Vsetín. Školní program EVVO krok za krokem – další vzdělávání pedagogů při zajišťování EVVO v MŠ, ZŠ a SŠ. Doposud jsme připravili 6 Lískou garantovaných studií, která absolvovalo již cca 120 koordinátorů z řad pedagogů základních a středních škol, mateřských škol, školních družin a klubů, středisek volného času. Jako lektori a konzultanti jsme působili v dalších 5 studiích.

VZDĚLÁVÁNÍ A PODPORA PRO ABSOLVENTY

Pro koordinátory EVVO, absolventy specializačního studia, pořadíme vícedenní semináře, kurzy a exkurze: vyhledáváme další zajímavá témata a místa, dopřáváme jim možnost sdílet zkušenosti, vzájemně se inspirovat, navazovat spolupráci a získávat další materiály, nové programy a užitečné kontakty. Koordinátoři využívají metodickou a informační podporu, získávají přednostní nabídku zapojení do projektů apod.

Těšíme se na setkávání.

LÍSKA, z.s., Dolní náměstí 429, 755 01 Vsetín • infoevvo@seznam.cz • www.liska-evvo.cz

Líska

Zlínský kraj

XXII. Krajská konference o EVVO

SVĚT SE MĚNÍ, POJĎME O TOM UČIT

18. 10. 2023

9.00–15.30 hodin

Zlín • <https://hubzlin.cz>

Tradiční inspirovat zajímavých a aktuálních témat, tipů a nápadů pro formální i neformální vzdělávání.

PROGRAM:

- Předání ceny EVVO
- Referáty
- Workshopy, blok I a blok II
- Nabídka knih, pomůcek, programů a služeb

www.liska-evvo.cz

Líska

Zlínský kraj

Ministerstvo životního prostředí

Pavučina
Středisko ekologické výchovy

Přihlašování spustíme koncem srpna. Informace: infoevvo@seznam.cz

Líska

Zlínský kraj

Klimatická akademie

Semestrální kurz pro angažované ochránce klimatu.

- Trápí vás klimatická krize a zdá se vám, že řešení je v nedohlednu?
- Máte obavy z klimatických změn, ale nevíte, jak jednat?
- Jste odhodlaní posouvat společnost k uhlíkové neutralitě tam, kde žijete nebo pracujete?
- Chcete se potkat s lidmi, kteří řeší stejné otázky jako Vy?
- A máte čas na konci srpna?

Pokud ano, přihlaste se na naši klimatickou akademii a objevte, jak můžete udělat rozdíl.

Přihlášky a další informace naleznete zde:

<https://www.veronica.cz/klimaticka-akademie>

ARPOK otevírá Klub globálního vzdělávání

Co vám přinese účast v Klubu globálního vzdělávání?

- Nové materiály do výuky.
- Setkávání s dalšími pedagogy.
- Praktické ukázky nových metod a nástrojů.
- Začlenění vašich námětů a podnětů.

Seznámit se s Klubem a diskutovat jeho podobu můžete na prvním online setkání 8. 6. 2023, 15:30–17:30 hodin.

Bližší informace: <https://arpok.cz/pro-pedagogy/klub/>

Přihlášení na setkání: <https://forms.gle/Zs5h5dFJAFv3ENk86>

PROCHÁZKY S PRŮVODCEM

Zveme Vás do Bílých Karpat a okolí objevovat krásu a jedinečnost přírodního i kulturního bohatství. Stačí si jen vybrat způsob, který Vám bude nejmilejší.

 @visbilekarpaty

<https://vis.bilekarpaty.cz/doc/prochazky-s-pruvodcem>

Týdny mediálního vzdělávání nabídnou diskuzi s novináři na školách, návštěvy redakcí, materiály do výuky i debatu o umělé inteligenci, 22. května – 16. června

Posedmé se můžete se svými třídami zapojit do projektu na podporu mediální gramotnosti s názvem **Týdny mediálního vzdělávání**. Školy během nich budou mít možnost uspořádat debatu s novináři či podniknout exkurzi do zapojených redakcí. Nabídka se zaměří na přiblížení významu kvalitních nezávislých médií, využití ji mohou základní a střední školy.

<https://www.jsns.cz/o-jsns/aktuality-a-media/aktuality/1417896-tydny-medialniho-vzdelavani-nabidnou-diskuze-s-novinari-na-skolach-navstevy-redakci-materialy-do-vyuky-i-debatu-o-umele-inteligenci>

Základní škola a Mateřská škola Kašava, LÍSKA, z.s. a obec Kašava

srdečně Vás zveme na
III. ŠKOLNÍ FARMÁŘSKÝ DEN
Hlavním tématem je náš region, přírodní a kulturní dědictví, řemesla, místní produkty, přiběhy jídla, zdravý životní styl.

Žáci pracují ve výuce i v domácí přípravě na vybraných tématech a připravují aktivity pro své spolužáky, rodiče a veřejnost.

9:00 – 12:00 hodin, areál školy

**„DĚTI DĚTEM“
SIMULACE
FARMÁŘSKÉHO TRHU**

Určeno pro žáky základní školy a děti mateřské školy.
Aktivity tříd, tvořivé dílny, ukázky řemesel, program Odkud se bere jídlo.

14:00 – 17:00 hodin, náves obce Kašava

**„DĚTI, LÍSKA A VÝROBCI
PRO RODIČE A VEŘEJNOST“
FARMÁŘSKÝ TRH, OBČERSTVENÍ,
PREZENTACE PRÁCE DĚTÍ**

Určeno pro veřejnost a rodiče s dětmi.
Do programu přispívají žáci a zaměstnanci školy aktivitami a tvořivými dílnami, vlastnoručně napečenými a vyrobenými dobrůtkami.

MÍSTNÍ ŘEMESLNÍCI, FARMÁŘI A VÝROBCI:
paličkování, kolovrátek, štipané holubičky, práce s lupenkovou pilkou, ručně šité hračky, přírodní barvivství, ukázka práce s pedigem a další.

OBČERSTVENÍ, OCHUTNÁVKY A PRODEJ VÝROBKŮ:
Férová kavárna LÍSKY, Brambůrky od farmáře, Zdravá výživa Kašava, mléčné produkty od Sluštíků, svatební koláčků firma Adam, zmrzlina a zákusky Cukrárna u Šarmanů, drobné pekařské a cukrářské výrobky od místních a další.

Prodej kuchačky Zapomenuté recepty našich babiček. Výstava bannerů.

AKCE SE KONÁ ZA KAŽDÉHO POČASÍ.

Během akce budou pořizovány fotografie a kamerové záběry. Výstupy budou využity pro dokumentaci projektu a propagační tématu.

Park a skanzen Rochus Uherské Hradiště

Otevírací doba

květen - červen 2023

ČTVRTEK až NEDĚLE
od 10.00 do 18.00 hodin

Časy prohlídek: 10.00; 11.30; 13.00; 14.30; 16.00; 17.00
Poslední prohlídka v 17.00 hodin

www.skanzenrochus.cz | Park a skanzen Rochus Uh. Hradiště | @skanzenrochus

Výlety do Vlachovic

Od května startují Exkurzní pátky a Výletní neděle, během kterých se podíváte za vůní dřeva, ovoce a bylinek do malebných Vlachovic.

Do starých roubených "sušárn", na bylinkovou farmu, do tradičního bednářství, do maličkému muzeu a na ovocné stezky v krásných kopcích kolem.

Více na webu Mikroregion Valašské Kloboucko bit.ly/DoVlachovic

VELKÉ KARLOVICE

MUZEUM A ŘEMESLA

Řemeslné úterky 2023

- 23.5.2023 Štípané holubičky
Ukázka řezbářského řemesla
- 30.5.2023 Kovářské řemeslo
Tkání
- 6.6.2023 Výroba dřevěných rýn
Paličkování
- 13.6.2023 Šití krojů
Výroba píšťalek
- 20.6.2023 Broušení skla
Vyřezávání lupénkovou pilou

Změna programu vyhrazena.

Srdčně zveme členy, přátele a příznivce bělokarpatké a valašské krajiny na

XXXIII. TRADIČNÍ KOSENÍ 2023

školu ochrany přírody, krajiny a člověka

1.- 7. července a 8-15. července 2023
ze základny v přírodní rezervaci Bílé Potoky

Dej den, či několik dnů, přednost před civilizací, životu v přírodě, při tradiční sklizni sena, obnově bělokarpatské krajiny, poznávání přírody, tělesně-duchovním rozvoji v Bílých Karpatech.

Příďte a přijďte, gó chcete pomoci. Bez domácích to nejde, přespolní dávají akci potřebnou sílu a přesah do světa. Nováček se ptá. Příďte si připomenout stáletí rozvoja aj spadka, aj záchranu bělokarpatské krajiny, hroby aj nádeje, spojenj krajiny a citu ľudí pro přírodu. Příďte, kdo chcete obnovovat aj sebe životem s přírodou. Vitáme dávné účastníky i spolupráci rodičů s dětmi. Přijďte zdraví, zdravější odjedete :-)

Základní příjezd je nejlepší v pátek, abysme v sobotu ráno byli v co největší síle. Můžete však přijít aj odevší gdy chcete. Stačí sa ohlásit přímo v taboře. Orientační plánek najdete na Kosení, na stránkách webu, na nádrži CD a v Informačním centru na náměstí ve Valašských Kloboukách. Kosenka je 200 m od náměstí po cestě na Brumov - Bytčicu. Gdyž svůj příjezd a odjezd naplánujete a oznámíte nám ho předem (KOSENKA, Brumovská 11, Valašské Klobouky 766 01, nebo tel. 736777144 nebo mail kosenka@kosenka.cz , ulečíte nám příprava, zajištění i průběh akce.

Přejme si, aj také uděláme všecko pro to, aby také XXXIII. ročník ostavil tradici a udržoval živé společenství Přírody, Člověka, Bílých Karpat, Valaška, aj Světa

- ✦ Stravu, nářadí, organizační tým, tradiční pracovní postupy, a další program zajišťujeme už dnes. Veškerou pomoc organizujeme ze základny v Bílých Potokách. Učíme se tvořivému zajištění tábora i programu operativně z přítomných sil.
- ✦ Budeme rádi a pomůžeme vám dobrovolný příspěvek na stravu. Také můžete přivést něco z vaší produkce na zprestení či posilení kuchyně. Stadi mst spaci pytel, karmarka, stan nebo užijete náš vojenský, vlastní jídelní nádobí, základní osobní věci, dobrú vůlu. Naším cílem je minimum byrokracie, vlastní sebekázeň. Věříme, že právě proto rádi Vy znali přijíždíte, aj novi přijedete.
- ✦ Poznáte co dělá Pozemkový spolek KOSENKA - spolupráci s vlastními pozemky aj památek (záchrana karpatského lesa Ščúrnic, jarmeky, financování, ekologické poradenství, spolupráce s městem, národní aj mezinárodní).
- ✦ Do programu zahrnujeme školu Kosení a péče o nářadí. Pro zájemce bude nabídnuto demě i duchovně tělesné cvičení - základní tli-kungu.
- ✦ Setkáte se s přáteli, najdete aj nové. Setkáte sa s muzikoj aj zpěvoj, ale aj talenty účastníků, do programu zapojujeme přímo účastníky.
- ✦ V případě nedostatku účastníků a počasí sa naděláme. V případě větší počtu budeme pomáhat aj inde, aby vše hospodářsky vyšlo.
- ✦ Ti s vlastní kosi, nebo kosiť © budú zvlášť ocenení. Zvlášť uvítáme pokud si kosi přivezete. Všichni sa všelíkemu příučí, základny sa naučí a prověří to naše řady. Rádi sa seznámíme se zkušenostama aj technikoj z mých krajij aj ze zahraničí. A hlavně sa na setkání s Vámi TŘŠíme.

Proto srdčně Vás všechny zveme

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody KOSENKA, Pozemkový spolek pro přírodu, krajinu a památky Valašskoklobouka

POZNEJ A CHRÁŇ !

Další informace: pozemkový.spolek.kosenka.cz tel: 736 777 144
www.kosenka.cz www.zachranles.cz kosenka@kosenka.cz

XXXXI. Kosení konáme s podporou SCHKO Bílé Karpaty, ÚVR Českého svazu ochránců přírody a Města Valašské Klobouky

Czech Republic: Annual "Kosení" Mowing and Haymaking Camp 2023 in the White Carpathian mountains. The Kosení camp is free of charge for participants who help out. From July 1 to July 7 and from July 8 to July 15. Please, contact us for more information: email kosenka@kosenka.cz, mob: +420 736777144

DEN ŘEMESEL V MUZEU V PŘÍRODĚ RYMICE

SOBOTA
10. 6. 2023
10-14 HOD

V DEN KONÁNÍ AKCE NEBUDOU PROBÍHAT KLASICKÉ PROHLÍDKY.

VSTUPENKY ZAKOUPÍTE V AREÁLU HOSPODÁŘSKÉHO DVORA.

www.muzeum-km.cz

9. ročník konference Učíme o globálních souvislostech 24. 8. 2023, v Olomouci

Tématem je "Moc slova".

Více informací najdete na <https://arpok.cz/pro-pedagogy/konference-ucime-globalnich-souvislostech/>

Přihlášky od 24. 5. do 30. 6. (nebo do naplnění kapacity).

PŘIHLAŠOVÁNÍ SPUŠTĚNO
konference Učíme o globálních souvislostech IX.
MOC SLOVA
24. 8. 2023 | 8.30-16.00

ZAHRADA
Letní zážitková škola pro průvodce dětí 4-10 let
23. - 28. 7. 2023
www.psl.cz/zahrada-cervenec
6. - 11. 8. 2023
www.psl.cz/zahrada-srpen

VYTRVALOST
ODVAHA
VZAJEMNOST
PRÁTEĽSKOST
SEBEÚČTA
JEDINEČNOST
DŮVĚRA

Balík smíchu, her a inspirace pro všechny učitele, volnočasové vedoucí, preventisty a rodiče.

PANGĚA
www.vychovakectnostem.cz
Kurz je akreditován v systému DVVP a lze jej financovat z OP JAK

„Nevíš-li, odkud jsi, nevíš, kdo jsi.“
Wallace Stegner

Dům obnovy tradic, ekologie a kultury - DOTEK
Horní Maršov, Krkonoše

Letní škola místně zakotveného učení
pro učitele a další vzdělavatele, kteří chtějí začít s místně zakotveným učením (MZU)

23. - 25. srpna 2023

Zajímá vás přístup ke vzdělávání, který stojí na posilování vztahu k místu?
Vzděláváte děti i dospělé v místě, o místě a přemýšlíte, jak učit skrze místo velká celospolečenská témata?
Chcete sdílet své zkušenosti s ostatními kolegy, pro které je místo jednotícím prvkem pro výuku a vzájemně hledat inspiraci?

Pak je letní škola určená přímo vám. Čeká vás:

- pestrá paleta příkladů, jak učit skrze místo uvnitř i venku
- inspirace místem se silným geniem loci
- setkání s experty, kolegy a dalšími vzdělavateli
- objevování cest k aktivnímu občanství
- stoupání po žebříku Místně zakotveného učení
- příručka, jak začít s Místně zakotveným učením

SEVER
Ministerstvo životního prostředí
Státní fond životního prostředí České republiky
Tento projekt je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR, na základě rozhodnutí ministra životního prostředí
www.mzp.cz www.stfp.cz

Repetitorium terénní přírodovědy, 21.–25. srpna

Lipka – pracoviště Rychta

www.lipka.cz/rychta-vzdelavani-pedagogu

Tradiční letní škola pro učitele Hurá z lavic, zaměřená na klima, 23. –25. 8. 2023

Hlásit se můžete tady:

<https://www.chaloupky.cz/hura-z-lavic-2023/>

Chcete zažít čtyři dny plné inspirace?

Poprázdňinový restart ve společnosti zajímavých lektorů a kolegů z 1. stupně.

Více informací: bit.ly/letniskolaboretice

2. ročník Letní školy kritické pedagogiky

15.–18. srpna 2023, Spolkový dům Slavonice.

Diskuze a sdílení kritickopedagogické teorie a zejména praxe.

www.nazemi.cz

Prázdninová škola Lipnice

Nabízí v roce 2023 dva kurzy: <https://vychovakectnostem.cz>
<https://vychovakectnostem.cz/co.../seminare/kurz-zahrada/>

Osvětová kampaň Přírodní zahrada – příroda pod našimi okny, 11. ročník

LÍSKA, její členské a partnerské organizace, školy a muzea chystají v květnu a červnu rozmanité aktivity. Na facebookové stránce kampaně budou zveřejňovány zajímavé informace ze zahrad i pozvánky na akce.

Koordinátor: LÍSKA, z.s. • **Garant:** Přírodovědné centrum TRNKA, DDM Šíkula Uherské Hradiště

<https://www.liska-evvo.cz/doc/prirodni-zahrada-priroda-pod-nasimi-okny>

PŘÍRODNÍ ZAHRADA –
PŘÍRODA
POD NAŠIMI OKNY

1. KVĚTNA – 30. ČERVNA

www.liska-evvo.cz

VÝZVA ŽIVÁ ZAHRADA 3. ROČNÍK

Úkol č. 1

VARÍME Z PLANÉ ZELENINY

Na zahrado toho ještě mnoho sklídit nemůžeme. Přesto nám zahrada a příroda může poskytnout spoustu zajímavých chutí do naší kuchyně. Květnu a rostou pampelšky, sedmikrásky, violky, popeneč, kopřivy a spousta dalších divokých bylinek. Vypravte se do svého okolí a nasbírejte si divokou zeleninu. Tu pak po řádném umytí využijte v kuchyni. Můžete jimi třeba ozdobit svačinku, zamíchat je do tvarohu, přidat do polévky či špenátu. Zajíčej na vás, do čeho se pustíte. Pošlete nám recept a fotografii svého hotového jídla s divokými bylinkami.

Úkol č. 2

VYTVOŘTE SI VITAMINOVÝ KVĚTINÁČ

Každý nemá možnost přestovat si bylinky na zahrádce. Proč se tedy nepustit do pěstování bylinek na parapetu okna. Vytvořte si spolu vytvořit vitaminový květináč, ze kterého si můžete pak brát jeho zelené části na ozdobení a vylepšení své svačinky.

Pomůcky: květináč s podmkou, hlína, semínka feřichy, kopru a pažitky, 3 stroužky česneku, 3 malé cibulky (sazečky).

Postup:

- 1) Květináč naplň hlínou až těsně pod okraj.
- 2) Do hlíny zamáchni na různá místa 3 cibulky a 3 stroužky česneku kořinky dolů. Mysli na to, aby měli kolem sebe dostatek místa.
- 3) Na povrch květináče rovnoměrně nasype trochu semínek kopru a semínek pažitky.
- 4) Trochu zasyj hlínou a rukou zamáchni.
- 5) Nakonec na povrch nasype semínka feřichy.
- 6) Květináč dej na podmkou a na parapet, kde je dost sluníčka.
- 7) Nezapomej semínka pravidelně zalévat nebo rosit vodou. Stačí trochu, ale častěji.
- 8) Až ti budou rostlinky postupně růst, můžeš je začít sklízet na své svačinky. Hotový květináč s rostlinkami nám vyfoťte. Květináč si také můžete před naplněním pokesit voskovkami.

Soutěžní výzva je aktivitou 11. ročníku osvětové kampaně
Přírodní zahrada – příroda pod našimi okny
KONTAKT: LÍSKA, z.s., Dolní náměstí 429, 755 01 Vsetín

www.facebook.com/prirodnizahrada
www.liska-evvo.cz

Zlínský kraj bez hranic

Úkol č. 3

SÍBKRA MOTÝLŮ

V květnu se vše dovolu zaplaví květy. A to je vítaná hostina pro různé druhy hmyzu, které aktivně na květy létají a sbírají nektar a pyl. Zastavte se tedy u rozkvetlého záhonu či trávníku a pozorujte cílý ruch na květech. Největšími návštěvníky květů jsou motýli. Zjistěte, jaké druhy motýlů květy navštěvují. Poté jednotlivé druhy motýlů namalujte na papír nebo složte z papíru. Pošlete nám fotografii vaší papírové sbírky motýlů.

Úkol č. 4

VYTVOŘTE Z PŘÍRODNÍ PŘÁNÍ PRO ZAHRADU A JEJÍ OBYVATELE

Měsíc květen je měsícem zahrad. Tak proč jim nepopřít k jejich svátku? Vytvořte z přírodních přání pro zahradu a její obyvatele. Nám pak pošlete fotografii tohoto přání a text s vlastním přáním pro zahradu.

Vybte si aspoň jeden ze soutěžních úkolů.

Fotografie i obrázky ke splněným úkolům, opatřené číslem úkolu, kontaktními údaji:

jméno a příjmení autora, škola, věk, e-mail, poštovní adresa, zasíláte do 30. 6. 2023 na adresu:

infoevvo@seznam.cz, HESLO: Živá zahrada

Pokud se účastníte se třídou či skupinou dětí, uveďte prosím počet zapojených dětí.

Za splnění úkolů vám zašleme malou pozornost.

Odesláním sdělujete LÍSKĚ souhlas se zveřejněním fotografie či obrázku na Facebooku a webu LÍSKY.

11. ROČNÍK OSVĚTOVÉ KAMPANĚ PŘÍRODNÍ ZAHRADA – PŘÍRODA POD NAŠIMI OKNY

1. 5. – 30. 6. 2023

Kalendář místních a regionálních akcí ve Zlínském kraji

NÁZEV AKCE	MÍSTO KONÁNÍ - KONTAKT NA PORADATELE
Výzva ŽIVÁ ZAHRADA 3. ročník LÍSKA, z.s. 1. 5. – 30. 6. 2023 www.liska-evvo.cz	
MĚSÍC ŠKOLNÍCH ZAHRAD, 6. ročník www.mesickolnichzahrad.cz	
ZAŽIJ, TVOŘ A BĚDEJ S VODOU https://ucimesevenuek.cz/mesic-skolnich-zahrad/2023-2/	
OTVÍRÁNÍ PASTVIN A STAVENÍ MÁJE na Rochusu 1. května	Park Rochus, Uherské Hradiště www.parkrochus.cz - https://skanzenrochus.cz/
Hmyz v zahradě – zábavná stanoviště pro děti a rodiče 13. května	Zahrada Střediska volného času Klubko Staré Město www.klubkosm.cz - cevzabka@klubkosm.cz
Kosa pro 21. století (burz kuti a práce s kosou) 27. května, 10.00–17.00 hodin	Centrum Veronica Hostětín https://hostetin.veronica.cz/node/1299
Zahradní slavnost 8. června	ZŠ Valašská Polanka www.zsvalapolanka.cz
Víkend otevřených zahrad 10.–11. června	www.vikendotevrenychzahrad.cz
Projektové dny v MŠ a ZŠ s LÍSKOU Přiblížíme dětem svět přírody prostřednictvím rozmanitých činností, zkoumáním, tvoření a průzkumů.	LÍSKA, z.s. - www.liska-evvo.cz
PŘÍRODNÍ ZAHRADY	
Přírodní zahrada Interaktivní prvky v přírodní zahradě.	Centrum Veronica Hostětín www.hostetin.veronica.cz
Přírodní zahrada LÍSKY Bystrousky	DDM Šíkula Uherské Hradiště - http://ddmsikula.cz/
Přírodní zahrada Interaktivní prvky v přírodní zahradě.	Envicentrum Vysoké Pole www.grokrajina.cz
Zahrada poznání Ukázková přírodní zahrada	Valašské ekocentrum Valašské Meziříčí www.ochranci.cz/inpage/zahrada-poznani-885/
Kde jsou přírodní zahrady v Česku	www.veronica.cz/ekomapa
Jak na přírodní zahradu Rady a inspirace.	Ekologický institut Veronica www.veronica.cz www.facebook.com/prirodnizahrada
SEMÍNKOVNY ve Zlínském kraji Podpora semenářů a sdílení osiva ze zahradek.	https://seminkovny.com/zlinsky-kraj/
Základní škola Vsetín, Rokytnice	e-mail: seminkovnavsetin@centrum.cz
Centrum Veronica Hostětín	www.hostetin.veronica.cz
Časopis Školní zahrada	www.skolni-zahrada.cz
Specializovaný česko-slovenský časopis pro zahradní pedagogiku (4 čísla/rok).	https://mapa.skolni-zahrada.cz/

20. 5. Světový den věcí | 22. 5. Mezinárodní den pro biologickou diverzitu | 24. 5. Evropský den parků | 21. 6. Den květů

Metodické listy do výuky či materiály k tématu můžete získat v LÍSKĚ - infoevvo@seznam.cz

Více informací na www.liska-evvo.cz a na webech zapojených partnerů.

www.facebook.com/prirodnizahrada

nadace proměny

Zlínský kraj bez hranic

**STŘEDISKA VOLNÉHO ČASU
KLUBKO
STARÉ MĚSTO**

DEN DĚTÍ S HMYZÁKY

v rámci akce ZAHRADA MORAVY

neděle 4. 6. 2023 * 13 - 18 hodin

náměstí VELKÉ MORAVY ve Starém Městě

LÍSKA

Zlínský kraj bez hranic

Rozesílka LÍSKY 10/2023

strana 7

Náměty ze zahrady Lišky Bystroušky

ČERVEN

Jestli červen mokrý bývá, obilí pak málo rodívá.

V tomto měsíci nám už dozrávají (červenají se) první plody třešní, jahod a rybízu. A právě červená barva plodů dala tomuto měsíci jméno.

PRÁCE BYLINKÁŘE

Červen je jedním z hlavních měsíců sbírání a sušení bylinek na zimu. Sbíráme květy, listy, stonky nebo dokonce kořeny či plody. Záleží na druhu léčivé rostliny. Než ale vyrazíte na sběr bylinek, je třeba si nejdříve nastudovat, jak vypadají. Pak můžete vyrazit. Bylinky sbírejte do plátěné tašky, aby se nezapařily. Po příchodu zpět je dejte sušit na temné, suché, teplé a dobře větrané místo. Můžete také použít sušičku. Dejte pozor, abyste bylinky nepomíchali. Při sušení bylinky kontrolujte a otáčejte. Po jejich usušení je dejte do uzavíratelné sklenice a skladujte mimo sluneční světlo. Sklenice si čitelně popište, abys nezapomněli, jakou bylinku ve sklenici máte.

Z usušených bylinek pak můžete vyrábět bylinkové čaje jako dárečky.

V ČERVNU MŮŽETE:

sledovat vývoj housenky babočky kopřivové • sbírat a zpracovávat bylinky • míchat čajové směsi • dělat pokusy s mechem • pozorovat mravence na mraveništi • stavět domečky pro skřítky

Lenka Pavelčíková, DDM Šikula Uherské Hradiště

Venku se můžeme učit systematicky po celý rok

S metodickými postupy a materiály, které prověřily tisíce škol z celého světa.

Vyberte si, co nejvíce prospěje vaší škole či třídě.

<https://ucimesevenku.cz/dlouhodobě-venku/>

Hmyzí bádání

Nechte děti pozorovat hmyz a zahradu v nejbližším okolí.

Už objevily třeba čmeláka? Co vše o něm vědí? Jak přezimuje? Na jaké květy létá? A už znají jejich příběh z Austrálie?

Hravý herbář vám nabízí mnoho zajímavých témat a aktivit. Využijte je! <https://jdeteven.cz/cz/hravy-herbar>

VENKU SE LEHKO ZAMILUJEME

Jak hravě prohloubit svůj vztah k přírodě?

KNÍŽKA NÁMĚTŮ NA POSILOVÁNÍ VZTAHU K PŘÍRODĚ

Zamiluj si PŘÍRODU

V této knížce naleznete na 65 stranách nápady na hry zaměřené na posilování vztahu k přírodě

<https://ucimesevenku.cz/senzitivita/>

Prvky do zahrady

Květen je měsíc školních zahrad. Péči si však na jaře zaslouží všechny zahrady a jejich obyvatelé. Oživte tu vaši novým **prvkem z řady stavebnic** Rezekvítku. Koupí stavebnice navíc přispějete k zaměstnávání lidí s mentálním postižením.

Inspirace pro zahrady

<https://www.rezekvitek.cz/inspirace-pro-zahrady>

Nové číslo čtvrtletníku Školní zahrada

Co víte o malém vodním cyklu? Dana Shai z Izraele: mnohem lépe než v zahradách s drahými unifikovanými herními prvky se děti rozvíjejí v přirozeném prostředí s vodou, pískem, se stromy, na které se dá lézt, a s dostatkem materiálu, z něhož si mohou něco stavět nebo vyrábět. Představuje se Špičková přírodní zahrada. Lidé ze zahrad: Jana z terapeutické zahrady na Balinách. Není stín jako stín! Jak založit dešťový záhon. Vyučování obohatíte měřením vodní bilance – kde je nulová, nebo záporná, tam je poušť. Školní zahrada může být součástí sítě, která pomáhá balancovat klimatické změny.

Časopis si zdarma můžete zajistit v elektronické podobě na: <http://www.skolni-zahrada.cz/>.

Tištěný vychází jako příloha Bedrníku:

<https://www.e-bedrnik.cz/>

Opylovači, včetně mnoha druhů včel, jsou zodpovědní za většinu opylení kulturních plodin a volně rostoucí vegetace

Bez nich by neexistovala biodiverzita a mnoho živočišných druhů včetně člověka by tak čelilo ohrožení. Entomologové odhadují, že během dvacátého století v Česku vymřelo 1500–3000 druhů hmyzu.

Opylovači jsou nadále vysoce ohrožení i dnes a téměř polovina druhů včelovitého hmyzu hrozí vyhoubením. To se musí změnit a je důležité těmto malým pomocnicím poskytovat vhodné a zdravé podmínky k životu.

Nadace ČEZ financuje projekty zaměřené na podporu opylovačů a ochranu jejich přirozených stanovišť.

A co můžete udělat vy? Podle časopisu Science může za celosvětový úbytek včel kromě pesticidů a roztočů také nedostatek květin. Divoké včely o své místo často soupeří s těmi domestikovanými. Místo včelaření tedy zkuste zahradničit! Pěstujte květiny bohaté na pyl a nektar, a vytvářejte tak prostředí přátelské pro hmyz. A především, nezapomeňte na "lenivé" zahradničení - nechte růst divoké květiny a trávu, které jsou pro včely cenným zdrojem potravy.

Zdroj: <https://www.facebook.com/EPPpomahejpohybem>
EPP - Pomáhej Pohybem Nadace ČEZ

Už jste letos viděli roháčce obecného?

Obr z naší hmyzí říše, který dorůstá až 9 cm. V tuto dobu se začíná objevovat v lesích i zahradách. Dospělí jedinci mají necelé dva měsíce na to, aby našli svůj protějšek a nakladli vajíčka do trouchnivějících kmenů, pařezů či klád. Ve dřevě se larvy vyvíjí až 6 let, než se jako dospělci objeví na povrchu. Pokud i vy chcete tyto obry pozorovat při posezení u kávy v zahradě, nechte jim kousek divočiny a nějaký ten trouchnivějící strom. Přes den je můžete pozorovat na kmenech stromů a za teplých večerů sledovat jejich neuvěřitelný let.

Lenka Pavelčíková

Víkend otevřených zahrad se blíží

Víkend otevřených zahrad bude 10. a 11. června 2023

Svátek otevírání běžně nepřístupných zahrad veřejnosti (Open Garden & Squares Weekend) vznikl v roce 1998 ve Velké Británii a probíhá vždy během druhého červnového víkendu. Cílem události bylo poskytnout veřejnosti příležitost alespoň jednou v roce navštívit jinak uzavřené zahrady a dvorky Londýna. Nápad se shledal s nadšením, po několika ročnících uspořádaných v Británii, se pomalu začal šířit i do dalších měst a stal se postupně tradičním po celé Evropě.

Ovšem v každé zemi se průběh akce mírně liší. V sousedních zemích – Rakousku a Německu se Víkendu účastní velké množství soukromých zahrad. Podobně se to odehrává i v Amsterdamu, kde jsou otevřeny soukromé zahrady podél vodních kanálů. V Irsku a na Slovensku naopak sázejí více na veřejně přístupné parky, ve kterých je však připraven zajímavý doprovodný program.

V České republice se v roce 2010 pod záštitou Národního památkového ústavu poprvé otevřely 3 zahrady a jejich počet postupně vzrůstal. Do projektu zapojujeme i běžně navštěvovaná místa, ovšem s doplňkovým programem koncipovaným pro tuto ojedinělou akci. Rádi bychom v tento víkend prezentovali veřejnosti význam vegetace a posílili její postavení ve společnosti. Obvyklá forma je komentovaná prohlídka o historii, současném stavu i budoucích záměrech v zahradě či parku, doplněná dalším programem.

Chceme zvýšit informovanost a povědomí lidí o zahradním umění, zahradní architektuře, parcích, zahradách a veřejných prostorech, prezentovat obor veřejnosti. Představit jednotlivé objekty s jejich příběhy a tajemstvím a přinést lidem zážitek z poznání. Veřejnost se při této příležitosti může seznámit s přístupem odborníků v otázkách zeleně a získat tak nový pohled na její funkci a význam.

V akci jsou vítány všechny zahrady a parky v České republice, které mohou nabídnout něco zajímavého např. historický význam, ekologický přístup, nevšední design, dendrologickou sbírkou či zajímavým příběhem. Do akce se mohou zapojit i jiné zajímavé a významné plochy zeleně - ovocné sady, náměstí, historické hřbitovy, kláštery, arboreta či botanické zahrady. Víkend otevřených zahrad je určen jak pro veřejné, tak i soukromé zahrady a parky.

VÍCE INFORMACÍ ZDE: <https://vikendotevrenychzahrad.cz>

Zahrady k návštěvě ve Zlínském kraji najdete zde: <https://vikendotevrenychzahrad.cz/chci-navstivit?region=14&query=&category=>

VÍKEND OTEVŘENÝCH ZAHRAD
11. června 2023
od 10:00 do 16:00

**Zahrada poznání
Valašského ekocentra
ČSOP**
Šafaříkova 555, Valašské Meziříčí

Ukázková přírodní Zahrada poznání Valašského ekocentra Českého svazu ochránců přírody podporuje druhovou rozmanitost přírody a je využívána pro environmentální osvětu a vzdělávání dětí, mládeže a široké veřejnosti. Najdeme zde zahradní jezírko, bylinkové záhony i záhony trvalék, hmyzí hotely, broukovité, kamenici pro plazy, expozici ptačích budek, krmítka, ukázkou čapího hnízda, stopy živočichů, vyvýšené záhony, expozici stínomilných rostlin, geologická expozice, ukázkou říčního náplavu řeky Bečvy, ptačí napajedlo a mnoho dalších prvků.

Doprovodné akce

- Komentované prohlídky v 10:00 a ve 14:00.
- Beseda s valašskou bylinkářkou paní Vandou Vrlovou od 11:30.
- Průběžné drobné aktivity pro děti.

Vstupné dobrovolné.

www.vikendotevrenychzahrad.cz

Certifikace přírodních zahrad

Přihlaste se k certifikaci přírodních zahrad. Plaketa s jezečkem je oceněním vašeho zahradnického umění a umožňuje propojení s podobně smýšlejícími lidmi. Ukázkové přírodní zahrady jsou navíc propagovány na webu, facebooku a případně v dalších materiálech. V současné době je certifikováno již více než 700 zahrad. Další informace a odkaz na formulář najdete zde:

<http://prirodnizahrada.eu/zahradni-plaketa/>

ŠIŠKY DO HMYZÍHO HOTELU NEPATŘÍ

Je květen a příroda kvete jako divá. Aby měly rostliny plody, musí je někdo nebo něco opylit. V posledních letech se stalo zvykem dávat si do zahrádek tzv. hmyzí hotely, aby měli opylovači kde hnízdit a zimovat. Tyto domečky se dají koupit v mnoha obchodech a jejich obsah je různý. Jak by měl takový hmyzí hotel vypadat, aby byl co nejvíce užitečný?

Rozhodně by neměly být v hmyzích domečcích šišky, protože šišky velmi citlivě reagují na vlhkost. Když je sucho, tak jsou rozevřené, ale za mokra se dokáží zcela uzavřít. Kdyby si někdo postavil v takové šišce hnízdo, může ho za vlhkého počasí ta šiška rozmáčknot.

Další věcí, která bývá v hmyzích hotýlcích podceněná, je délka vyvrtných otvorů. Často jsou v nich navrtané dírky hluboké pouze pár centimetrů. Tak ty jsou úplně zbytečné. Včely samotářky potřebují dutiny dlouhé minimálně 10 cm, ideálně hladké a ze zadní strany zadělané.

Velmi důležitá je rozmanitost průměru různých dírek a také materiálů, aby nabídly prostor co největšímu množství druhů včelek. Použit lze například navrtané proschlé dřevo listnatých stromů, stébla slámy či rákosí, duté klacíky bezu, ostružin či jiných rostlin. Použit lze i navrtané cihly.

Hmyzí hotely mohou být pěkným okrasným prvkem zahrádek a parků. Nesmíme ale zapomínat na to, že hmyz nejraději hnízdí na přirozených místech. Vyhovují jim torza starých stromů, mrtvé položené dřevo, neposekaná louka a zahrada plná dutých stébel rostlin (například ostružin, malin či divizen) a hromady hlíny a písku. Dvě třetiny z 600 druhů našich samotářských včel hnízdí v zemi. Mohou takto využít třeba ušlapanou cestičku nebo řídké porostlý trávník.

Podpora opylovačů je velmi důležitá. Nemůžeme spoléhat pouze na včely medonosné, protože ty opylují především hospodářské rostliny. Pokud chceme podpořit biodiverzitu, musíme dávat prostor i jiným opylovačům.

ZDROJ A INSPIRACE:

Rozhovor s Jiřím Cafourkem u stánku Včelí strážce na Dni Země MHMP

<https://www.zelenadomacnost.com/.../jak-vyrobit-hmyzi-hotel/>

<http://www.vcelky.cz/hnizdite.htm>

Video [Opylovatelé](#).

<https://www.vcelkysamotarky.cz/.../vyber-domku-pro-vcelky/>

Exkurze do zahrady líšky Bystroušky

6. a 12. června 2023 | 17.00 - 18.00 hodin

- Zahrádkaření ve městě - úvodní slovo
- Exkurze do zahrady a ukázka prvků v zahradě (bylinková spirála, vyvýšený záhon, hmyzí hotel, ...)
- Jak oživit zahradu? - náměty
- Diskuze
- Možnost vyrobit si malý hmyzí hotel

Počet účastníků je omezen. Na akci je třeba se přihlásit na telefonu 733 500 233 nebo mailem na lenka.pavelcikova@ddmsikula.cz vždy nejpozději v den akce do 13.00.

Zahrada se nachází u DDM Šikula, Purkyňova 494, Uherské Hradiště.

Exkurze je pořádána ve spolupráci s Ústavem geoniky AV ČR, v. v. i.

STRATEGIEAV21

ZŠ Valašská Polanka
čtvrtek 8. června 2023

Zahradní slavnost

pro ZŠ > 9:00-12:00 hodin
pro veřejnost > 15:00-18:00 hodin

PROGRAM:

- ✿ Zpracování ovčí vlny, kolovrátek ✿ Práce s přírodními materiály ✿
- ✿ Ateliér přírodního barvířství ✿ Odkud se bere jídlo ✿
- ✿ Poznávání bylinek, zdravé pomazánky ✿
- ✿ Zdobení perníčků ✿ Hmyz v zahradě ✿
- ✿ Poznávání stop zvířat ✿ Tvoření se školní kutínou ✿

ODPOLEDNÍ VYSTOUPENÍ:

Polančánek, vedoucí Milena Marečková,
Hip-hop, vedoucí Pavlína Zichová a Gabriela Kozubíková,
dogdancing – fenka Bruni, psovod Zdeňka Daňková

OBČERSTVENÍ:

Férová kavárna Lísky
Brambůrky od farmáře
Opékání špekáčků

Zlínský kraj
kraj

Líška

Zlínský kraj
Kraj bez hranic

Rozesílka LÍSKY 10/2023

strana 10

Znáte africké záhony? Nebo možná Keyhole garden?

Je to druh vyvýšeného záhonu, který má původ v suchých oblastech Afriky. V základu má tvar kruhu a připomíná opravdu klíčovou díрку. Uprostřed je místo na vrstvení organického odpadu ze zahrady a kuchyně. Střed je také místo pro zálivku.

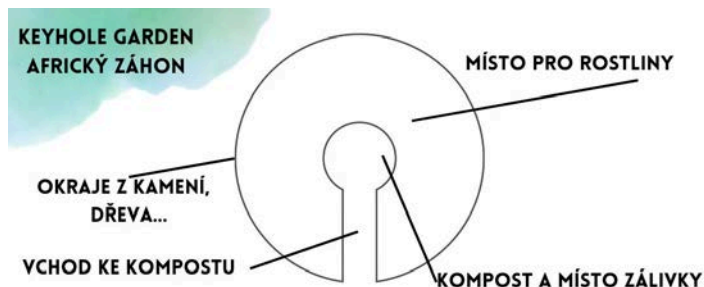
V Africe takto pěstují jídlo pro celou rodinu. Má větší výnos než klasický vyvýšený záhon. Kompost uprostřed dodává neustále dostatek živin. Nejdůležitější však je, že dost šetří vodu na zalévání. Hodí se do každé zahrady.

Výhody i nevýhody:

- Nemusíte tolik běhat s konví, vlaha se v něm snadněji udrží.
- Kompostem je neustále vyživovaný, není třeba řešit nějaké hnojení, občas přidáte kompost.
- Rostliny ho mají rády. Můžete tak pěstovat jahody, pažitku, libeček, petrželku, rajčata, papriky, fazole, hrášek, sléz kučeravý, lichořeřišnici.
- Vypadá zajímavě, může být originálním prvkem vaší zahrady. Pro děti i dospělé je příkladem, jak se přizpůsobovat změnám klimatu.

Pozor: Slimáci mají dost skryšů v mezerách na obvodu. Lezou do kompostu. Je třeba mladé rostlinky chránit.

Na internetu hledejte různé podoby pod pojmem KEYHOLE GARDEN.

Osvětové kampaně LÍSKY v roce 2023

Zapojte se do osvětových kampaní LÍSKY a podpořte s námi důležitá témata – **PTÁCI, PŘÍRODNÍ ZAHRADA, STROMY, FAIRTRADE a REGIONÁLNÍ PRODUKTY**, <http://www.liska-evvo.cz/doc/osvetove-kampane>

Organizováním vzdělávacích a osvětových akcí se můžeme podílet na **šetrnějším a odpovědnějším přístupu k přírodě a životnímu prostředí**.

Každá kampaň vychází z významného dne či **klíčové akce**. Ke kampani je sestaven **kalendář akcí**, zahrnující aktivity a programy zapojených a spolupracujících organizací, vydána **tisková zpráva**, osvětové a didaktické **materiály, metodické listy či pomůcky**. Ke zveřejnění a sdílení uvítáme náměty, příklady dobré praxe a materiály. Kampaně je prezentována v rozesílce Lísky, na webu a Facebooku.

Zapojit se můžete jako organizátoři nebo jako účastníci.

PTÁCI – ŽIJÍ TADY S NÁMI	PŘÍRODNÍ ZAHRADA – PŘÍRODA POD NAŠIMI OKNY	STROMY a MY	POČTIVĚ VYROBENÉ, SPRÁVEDLIVĚ ZAPLACENÉ	POČTIVĚ VYROBENÉ, PODPORA MÍSTNÍ UDĚLITELNĚ EKONOMIKY
1.–30. DUBNA www.liska-evvo.cz	1. KVĚTNA – 30. ČERVENA www.liska-evvo.cz	15. ZÁŘÍ – 31. ŘÍJNA www.liska-evvo.cz	CELOROČNĚ www.liska-evvo.cz	CELOROČNĚ www.liska-evvo.cz
GARANT: Centrum ekologické výchovy Žabka při SVC Klubko Staré Město	GARANT: DDM Škola Uherské Hradiště SPOLUPRÁCE: Centrum Veronika Hostětín	GARANT: Park ROCHUS, Uherské Hradiště	GARANT: LÍSKA, z.s.	GARANT: LÍSKA, z.s. SPOLUPRÁCE: IS pro rozvoj Moravských Kopanec VIS Bílé Karpaty, Veselí n. M., Centrum Veronika Hostětín, KOŠENKA Val, Klobouky
KLÍČOVÉ AKCE: Mezinárodní den ptactva (1. 4.) Světový den vrbáčů (20. 3.) Mezinárodní dny ptáčích zpěvu (7. 5.) Mezinárodní den stěhovavých ptáků (13. 5.) Evropský festival ptactva (7. 10.)	KLÍČOVÉ AKCE: Měsíc školní zahrady (1.–31. 5.) Den fascinace rostlinami (18. 5.) Světový den včel (20. 5.) Vikend otevřených zahrad (11.–11. 6.)	KLÍČOVÉ AKCE: Den stromů (20. 10.)	KLÍČOVÉ AKCE: Světový den pro Fair trade – Férová snídaně (13. 5.), Výstava na stromech (říjen)	KLÍČOVÉ AKCE: Měsíc biopotravin a ekologického zemědělství (září) Světový den jidla (16. 10.) Den původních odrůd jablek (21. 10.) dny otevřených dveří u výrobců a na farmách, exkurze, jarmarky, slavnosti, školní farmářské dny
KONTAKT NA GARANTA: cevzabka@klubkosm.cz	KONTAKT NA GARANTA: lenka.pavelcikova@ddmsikula.cz	KONTAKT NA GARANTA: michaela.odstrcilova@parkrochus.cz	KONTAKT NA GARANTA: infoevvo@seznam.cz	KONTAKT NA GARANTA: infoevvo@seznam.cz

JAK SE MŮŽETE ZAPOJIT:

1. Přípravou a realizací tematické akce

- soutěž, soutěžní výzva, výstava
- přednáška, beseda, promítání tematických filmů
- výukové programy a projektové dny pro školy
- semináře a workshopy
- exkurze a vycházky
- jarmark, slavnost, piknik, snídaně

2. Účastí na některé akci či ve výzvě dané kampaně

3. Sdílením kampaně na vašem Facebooku, webu

- umístění banneru kampaně na váš web
- sdílení akcí na vašem FB, webu apod.
- sdílení zkušeností, příběhů, příkladů dobré praxe, poradenství či námětů na facebookové stránce dané kampaně

Co je potřeba pro zapojení udělat:

Odeslat přes GOOGLE formulář základní info o akci

<https://forms.gle/PfflWtjijunJv37H9>

Doporučené termíny odeslání formuláře:

Ptáci do 15. března
Přírodní zahrada do 15. dubna
Stromy a my do 5. září
Pokud budete pořádat **Férovou snídaně**, registrujte se na www.ferovasnidane.cz

Pozvánky, plakáty (v pdf i jpg) zasílejte na kontaktní e-mail. Nezapomeňte přidat název kampaně, příp. logo Lísky – kvůli společné propagaci, identitě a vyjádření spolutitelské.

KONTAKT:

LÍSKA, z.s. • www.liska-evvo.cz
infoevvo@seznam.cz • tel.: 605 806 840

I/3 Vzdělávání, programy a metodická podpora EVVO

Nabídka akreditovaných vzdělávacích programů LÍSKY v roce 2023

DATUM	NÁZEV AKCE	MÍSTO KONÁNÍ	DOPORUČENO
18. října	XXII. Krajská konference o EVVO Svět se mění, pojďme o tom učit Tradiční inspiromat zajímavých a aktuálních témat, tipů a nápadů do vaší výuky.	Zlín, HUB, https://hubzlin.cz	MŠ, ZŠ, SŠ, ŠD, ŠK, SVČ, NNO, veřejná správa, studenti a další zájemci

Pozvánky s odkazem na přihlašování na jednotlivé akce jsou zveřejňovány v elektronické rozesílce LÍSKY, na webu a Facebooku.

studijní centrum
BASIC

**TRÁPÍ SE VAŠE DÍTĚ
PŘI UČENÍ
A NEDOKÁŽETE
MU POMOCT?**

tel.: 734 442 120 | www.basic.cz

JAK SE SPRÁVNĚ UČIT

Najdi, kde použiješ to, co se učíš.

Nerozumíš? Neboj se zeptat.

Uč se krok za krokem.

Zapoj co nejvíce smyslů.

Procvičování dělá mistra.

Soustřeď se na úspěchy.

Žádný učení z nebe nespadá.

© Studijní centrum BASIC

JAK NA MOTIVACI?

Motivace je náš hnací motor.

Nehledej na mně chyby.

Nemotivuj mě dárky nebo tresty.

Nauč mě překonávat překážky a zažít úspěch.

Neporovnávej mě s okolím.

Dávej pozornost na to, v čem jsem dobrý.

Můj úspěch je nejlepší motivace.

Veď mě, ať získám motivaci.

© Studijní centrum BASIC

JAK VYTVOŘIT HEZKÉ VZTAHY

Svoji náklonnost mi dávej bezpodmínečně.

Poznej realitu druhých.

Pokud se ti něco nelíbí, více komunikuj.

Skutečně se zajíměj o druhé.

Zkus se na věci dívat i z jiného úhlu.

© Studijní centrum BASIC

CO NÁS OVLIVŇUJE?

Každé špatné hodnocení a selhání mě ovlivní.

Jak o sobě uvažuji, tak se mi daří.

Hledej na lidech plusy.

Smýšlím o sobě tak, jak mě okolí naučí.

Tvůj postoj ke mně musí být pozitivní.

Dát někomu důvěru znamená, dát mu sílu.

© Studijní centrum BASIC

DĚTI A PRÁCE

Děti ve své podstatě mají práci a pomoc přirozenou.

Potvrďte to, co dělají správně.

Dejte dětem dostatek informací, jak funguje rodina, kde se berou peníze, ...

To, že děti nechtějí pracovat, jsme způsobili my dospělí.

Neodhánějte je od práce.

Řekněte jim, co vše je potřeba dělat a nechte je zvolit povinnosti.

Práci děti získávají sebevědomí a zodpovědnost.

Nechť děti všechno dokonalé a hned děti neopravujte.

© Studijní centrum BASIC

Akreditované vzdělávací programy LÍSKY a členských organizací:

Pro školy a školská zařízení i neziskové organizace připravujeme akreditované vzdělávací programy, vč. ONLINE formy:

TÉMATA VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ:

- Studium k výkonu specializované činnosti v oblasti environmentální výchovy – školní koordinátor EVVO v MŠ, ZŠ, SŠ, SVC.
- Rozšiřující studium pro školní koordinátory EVVO.
- EVVO v kostce.
- Učíme se venku.
- Učíme se s POLY (polytechnické vzdělávání) – MŠ, ŠD, SVC.
- Formy a metody výuky k rozvoji přírodovědné gramotnosti (polytechnické vzdělávání).
- Badatelsky orientovaná výuka – ZŠ.
- Projektová a tematická výuka v EVVO – ZŠ, SŠ.
- Školní přírodní zahrada – plánování a budování, praktická péče o zahradu s dětmi, využití ve výuce, vč. proškolení týmu k využití nové zahrady či prvků.
- Ekologizace provozu školy v praxi.
- Výtvarné, rukodělné a řemeslné činnosti.
- Osobnostně sociální rozvoj pedagogů.
- Lektorské dovednosti.
- Tematická exkurze za příklady dobré praxe (přírodní zahrada, farma, polytechnika apod.).

Pro neziskové organizace nabízíme workshopy a konzultace:

- strategické plánování
- práce s veřejností, s médii, prezentační dovednosti, marketing
- facilitace malých skupin a plánování
- lektorské dovednosti
- tematické exkurze za příklady dobré praxe

Akci zajistíme i na míru pro skupiny pedagogů z jedné či více škol, např. v rámci projektu MAP, OP JAK. Pro účastníky vzdělávání nabízíme i metodiky, pomůcky a další materiály.

INFORMACE A PŘIHLÁŠKY: infoevvo@seznam.cz

V LÍSCĚ Vám poradíme:

- Jak se zapojit do zajímavých projektů pro školu či organizaci.
- Jaká je nabídka vzdělávacích programů v našem regionu i mimo něj. Připravíme či vyhledáme pro vás vzdělávací program na míru.
- Jaká je nabídka regionálních osvětových akcí, kampaní, soutěží a jak se do nich zapojit.
- Kde získat finanční zdroje.

Zajistíme konzultace k tématům:

- strategické plánování,
- komunitní rozvoj, facilitace veřejných setkání,
- příprava a zpracování projektové žádosti na získání finančních zdrojů, vč. tzv. „ŠABLON“,
- realizace konkrétních akcí a programů pro různé cílové skupiny, vč. aktivit do tzv. „ŠABLON“ či implementaci Místních akčních plánů rozvoje vzdělávání,
- **přírodní zahrada** – plánování, podíl na zpracování projektové dokumentace, vč. architektonických návrhů, výběr prvků, didaktické využití pro aktivity s dětmi, proškolení pedagogů apod.,
- zelené úřadování.

Kontakt: 605 806 840, infoevvo@seznam.cz

Programy a služby LÍSKY a dalších organizací pro školy a školská zařízení, neziskové organizace na podporu EVVO v regionu

■ **Knihovna LÍSKY:** publikace a metodiky z oblasti EVVO, pedagogiky a didaktiky, lektorských dovedností, řízení neziskových organizací, volnočasových aktivit, ochrany přírody a krajiny i z dalších oblastí. **Výpůjční doba v otvíracích hodinách kanceláře LÍSKY, www.liska-evvo.cz/doc/knihovna**

■ Školám s trvalejším zájmem o environmentální výchovu doporučujeme zapojení do **programu MRKEV** (základní a střední školy) a **programu Mrkvička** (mateřské školy). Veškeré informace o podmínkách registrace naleznete na: www.pavucina-sev.cz, sekce Pro školy.

Krajským koordinátorem ve Zlínském kraji je **ALCEDO – středisko volného času Vsetín**, zde získáte další informace, alcedo@alcedovsetin.cz

Členské a partnerské organizace LÍSKY, z.s.

1 – DDM Astra Zlín, p.o.
www.ddmastra.cz

2 – ZO ČSOP Veronica – Centrum Veronica Hostětín
www.hostetin.veronica.cz

3 – Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic, o.p.s.
www.iskopanice.cz

4 – ZO ČSOP KOSENKA Valašské Klobouky
www.kosenka.cz

5 – VIS Bílé Karpaty, o.p.s., Veselí nad Moravou
www.bilekarpaty.cz/vis

6 – SVC Klubko Staré Město, p.o., Zábka – centrum ekologické výchovy
www.klubkosm.cz

7 – Park Rochus, o.p.s., Uherské Hradiště
www.parkrochus.cz

8 – DDM Šíkula Uherské Hradiště, p.o., Přírodovědné centrum Trnka
www.ddmsikula.cz

9 – DDM Pastelka Uherský Ostroh, p.o.
www.ddmpastelka.cz

10 – ONENESS, o.p.s., Rusava
www.onenesscentrum.cz

P1 – ALCEDO – středisko volného času Vsetín
www.alcedovsetin.cz

P2 – Valašské ekocentrum Valašské Meziříčí
www.ochranci.cz

P3 – SVC Rožnov pod Radhoštěm, p.o.
www.svcroznov.cz

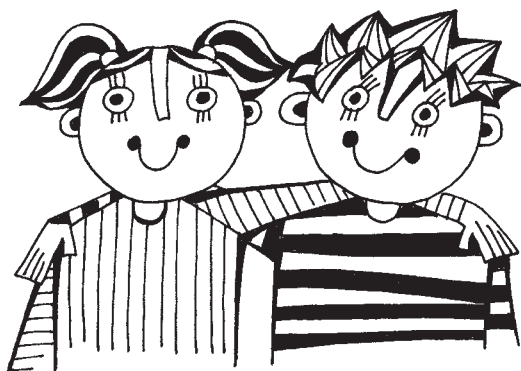
P4 – ZO ČSOP Divoky
www.csopdivoky.cz/aktivity/terenni-ekologicke-stredisko-bofi-divoky/

P5 – Vzdělávací centrum Hájenka Holešov
www.tokahena.cz

LÍSKA, z.s.
www.liska-evvo.cz

Denní a pobytové výukové programy, projektové dny a exkurze pro školy připravují:

- **ALCEDO – středisko volného času Vsetín**
www.alcedovsetin.cz
- **Centrum ekologické výchovy Žabka při SVČ Klubko Staré Město,**
www.cevzabka.xf.cz/vp.html
- **Centrum Veronica Hostětín,**
www.hostetin.veronica.cz/skoly
- **Dům dětí a mládeže ASTRA Zlín**
www.ddmastra.cz/výukové-programy
- **Envicentrum Pro krajinu Vysoké Pole,**
www.prokrajinu.eu
- **Muzeum regionu Valašsko, p.o., Vsetín,**
www.muzeumvalasko.cz
Hvězdárna Vsetín
www.hvezdarna-vsetin.cz
- **Park ROCHUS, o.p.s., Uherské Hradiště,**
www.parkrochus.cz
www.skanzenrochus.cz
- **Přírodovědné centrum Trnka při DDM Šíkula Uherské Hradiště,**
www.ddmsikula.cz
- **TINCTA-HERBAE ATELIÉR PŘÍRODNÍHO BARVÍŘSTVÍ**
tincta-herbae@centrum.cz
- **Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, Veselí nad Moravou,**
www.bilekarpaty.cz/vis
- **LÍSKA, z.s.,**
www.liska-evvo.cz
Financování možné i z tzv. „ŠABLON“.
Pro školu připravíme kompletní agendu projektového dne.
INFORMACE:
infoevvo@seznam.cz,
605 806 840

VÝUKOVÝ PROGRAM LÍSKY Z FARMY NA NÁŠ STŮL, ANEB ZDRAVĚ HRAVĚ O PŮVODU A ZPRACOVÁNÍ POTRAVIN

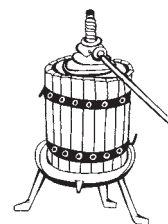
Ve dvouhodinovém programu se děti prostřednictvím velké deskové hry seznámí s důležitými pravidly při přípravě a skladování potravin a připraví si zdravou svačinku.

Místo konání: třída s přístupem k vodě (mytí rukou, nádobí)

Doporučeno: I. st. ZŠ, ŠD

Počet účastníků: 1 třída

Rozsah: 2 hodiny / po dohodě se školou lze připravit i jako projektový den v rozsahu 4 x 45 minut

EXKURZE LÍSKY NA FARMY A K REGIONÁLNÍM VÝROBCŮM

Po vzájemné dohodě zahrnuje dopravu autobusem, komentovanou exkurzi, praktickou činnost, ochutnávku produktů a tematický výukový blok.

Místo konání: farma, dílna či provozovna výrobce s ohledem na dostupnost.

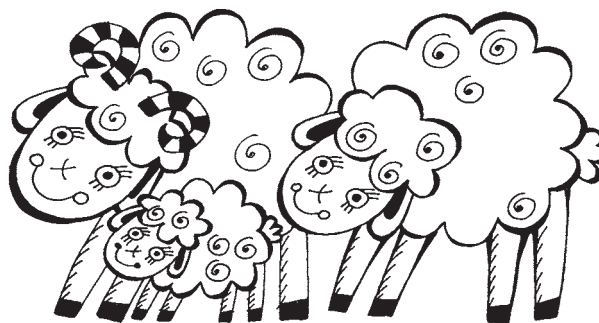
Doporučeno: I. i II. st. ZŠ, ŠD

Počet účastníků: 1–2 třídy

Rozsah: min. 90 minut + cesta tam a zpět

Cenu stanovíme po upřesnění programu a trasy exkurze, v návaznosti na počet žáků.

Vhodné i jako projektový den mimo školu v rámci tzv. ŠABLON.

PROGRAM S LÍSKOU PRO ŠKOLU V PŘÍRODĚ, ADAPTAČNÍ POBYT ČI ŠKOLNÍ VÝLET

Po vzájemné dohodě zahrnuje:

- farmářskou stezku – farmářský den,
- stezku objevování přírody – Učíme se venku,
- tematický výukový program, např. VODA – život v každé kapce, Odkud se bere jídlo, Můj den na farmě, Z farmy na náš stůl, Učíme se s POLY,
- terénní exkurze do okolní přírody či na farmu,
- další témata dle potřeby MŠ či ZŠ.

Rozsah programu přizpůsobíme plánu školy.

Cenu stanovíme po upřesnění programu, v návaznosti na počet žáků.

PROJEKTOVÉ DNY S LÍSKOU PRO MŠ, ZŠ, ŠD A SVČ

www.liska-evvo.cz/doc/projektove-dny

Tematický projektový den ve škole i mimo ni na podporu inovativního vzdělávání dětí/žáků a projektové výuky, které vede k rozvoji osobních a sociálních kompetencí dětí a žáků.

Témata:

- přírodovědné vzdělávání,
- EVVO a vzdělávání k udržitelnému rozvoji, rozvoj podnikavosti a kreativity.

<https://www.liska-evvo.cz/doc/projektove-dny>

Součástí programu je i dodání agendy dle individuální dohody mezi školou a Lískou.
Cenu stanovíme po upřesnění programu.

Školní farmářský den

Hlavními tématy celodenního projektového dne je původ jídla, význam sezónních a místních surovin pro přípravu pokrmů, zdravá výživa, zdravý životní styl, regionální produkty, podpora a rozvoj trhu a odbytu biopotravin, místní udržitelná ekonomika, potravinová soběstačnost a bezpečnost.

Dopolední část je zaměřena na práci dětí a vrstevnické učení, odpolední část jako prezentace výstupů práce dětí rodičům a veřejnosti. Do obou částí programu jsou vloženy ukázky práce výrobců a řemeslníků.

Místo konání: venkovní areál školy, příp. obce

Doporučeno: ZŠ, příp. MŠ

Škola získá metodiku s příklady dobré praxe, metodickou podporu během přípravy i realizace. Domluvíme účast regionálních výrobců, zajistíme aktivity do programu i propagaci.

Školní farmářský den
JEDINEČNÝ PROJEKTOVÝ TEMATICKÝ DEN PRO CELOU ŠKOLU
www.liska-evvo.cz/doc/skolni-farmarsky-den-6

18. května 2023
ZŠ Hulín

13. června 2023
ZŠ a MŠ Kašava

Líska Zlínský kraj

VODA – život v každé kapce

Zvýšení znalostí a dovedností v oblasti hospodaření s vodou, příčiny a dopady ohrožení vody, spotřebitelské chování a zodpovědné hospodaření s vodou.

Pedagog získá metodiku a pracovní listy pro práci s žáky před a po výukovém programu (VP), v souladu s projektovou výukou.

6. ročník: Voda na Zemi, koloběh vody v přírodě, příčiny a důsledky znečištění vody

7. ročník: Voda v krajině

8. ročník: Spotřeba vody

Místo konání: třída

Doporučeno: II. stupeň ZŠ a víceletých gymnázií

Počet účastníků: třída

Rozsah: min. 1 hodina + domácí práce žáků před VP, 1 hodina VP s lektorem, práce žáků po VP

Učíme se venku s Lískou v Arboretu Semetín

Přiblížíme dětem jedinečné místo prostřednictvím rozmanitých činností a prožitku.

Témata: voda, stromy, včely

Doporučeno: MŠ 5–7 let, I. st. ZŠ

Počet účastníků: 1 třída

Rozsah: 4 × 45 minut

Možno připravit i jako výukový program (90 minut).

Podpořeno z programu Zlínského kraje.

Ve spolupráci s Městské lesy Vsetín, s.r.o.

Učíme se venku s Lískou

Přiblížíme dětem svět přírody prostřednictvím rozmanitých činností, zkoumání, tvoření a prožitku.

Témata – v návaznosti na roční období:

živá zahrada – ptáci, bezobratlí, hmyz,

jarní rostliny, cyklus života,

voda, stromy,

čísla a písmena venku (rozvoj matematické a čtenářské gramotnosti) apod.

Místo konání: zahrada školy, přírodní prostředí v okolí školy

Doporučeno: od 5 let

Počet účastníků: 1–2 třídy

Rozsah: 4 × 45 minut

Učíme se venku s POLY

Přiblížíme dětem řemesla, tradice a zvyky regionu prostřednictvím činností, tvoření a prožitku.

Témata:

praktické ukázky řemesel (např. práce se dřevem, pilkou,

proutím, slámou, ovčí vlnou, barvení),

zvyky,

hry a hračky našich předků,

poklady z půdy,

cesta jídla na náš stůl apod.

Místo konání: zahrada, venkovní či vnitřní areál školy

Doporučeno: od 4 let

Počet účastníků: 1–3 třídy

Rozsah: 4 × 45 minut

Férová snídaně

Na celkem 159 místech po celé České republice se v sobotu 13. května uskutečnil komunitní piknik na podporu pěstitelů kávy, kakaa nebo banánů ze zemí Latinské Ameriky, Afriky a Asie. Lidé společnou snídani z fairtradových nebo lokálních surovin dali najevo zájem o osudy těch, kdo pěstují naše potraviny. Na akci se sešlo přes 6600 účastníků. Férovou snídani koordinuje Fairtrade Česko a Slovensko, organizují ji dobrovolníci a dobrovolnice po celé republice. Více na www.ferovasnidane.cz

22. května jsme oslavili světový den Biodiverzity

A je to spíše důvod ke smutku a zamyšlení. Proč živočišné i rostlinné druhy ubývají? Které skupiny jsou nejohroženější?

Pěkně to shrnuje ve zkratce explainer Faktů o klimatu:

<https://faktaoklimatu.cz/explainery/byvani-biodiverzity>

Agrofyto v Horní Lidči: rodinná farma, kde se hospodaří srdcem

Úctu a vztah k půdě a krajině získala Ludmila Mužíková od svých prarodičů. A už více než čtyřicet let ji vkládá do každodenní práce na farmě v Horní Lidči. Pro zemědělství za tu dobu nadchla i své dvě děti.

Ludmila Mužíková nikdy nepracovala jinde než na statku v Horní Lidči. Nejdřív v rámci družstva a od devadesátých let jako soukromý zemědělec. Nikdy ji ani nenapadlo, že by dělala něco jiného. Jak sama přiznává, zemědělství je vlastně způsob života a pro Ludmilu i celoživotní koníček, pro který nadchla i celou svoji rodinu. Její syn Miloš původně se zemědělstvím nechtěl mít nic společného, přesto před dvěma roky hornolidečskou farmu po své mámě převzal. Na farmě nakonec zůstala i její dcera Ludmila.

Celý článek najdete na <https://zl.patriotmagazin.cz/agrofyto-v-horni-lidci-rodinna-farma-kde-se-hospodari-srdcem>

Udržitelný rozvoj – sázení stromů

Česko se v posledních letech v rámci boje s klimatickou krizí nadchlo do sázení stromů. Ty mají jednoznačně mnoho benefitů pro lidi i krajinu, například dovedou zadržovat vodu a pomáhat tak se suchem. Má to ale i svá úskalí a vysadit strom na každou volnou plochu není univerzální řešení. Důležité je dobře promyslet, jaké stromy a kde budeme sázet a také dávat náležitou péči starým stromům.

Pokud chceš i ty brát udržitelnost opravdu zodpovědně <https://www.facebook.com/hashtag/v%C5%A1ema10#v%C5%A1ema10> mrkni na web www.vsema10.cz a zkus si vodní kalkulačku nebo si pročti všech 17 Cílů udržitelného rozvoje na www.cr2030.cz/zavazky.

Udržitelný rozvoj – šetření vodou

Na napuštění průměrné vany je potřeba až 120 litrů vody, zatímco desetiminutová sprcha stočí okolo 60 litrů. Nemluvě o tom, že zkrátit sprchu o minutu znamená úsporu stovek litrů měsíčně. Studená sprcha je navíc zdravá, posiluje imunitu a prokrvuje tělo. I teplou ale ber **#vsema10!**

Chceš i sprchu posunout o udržitelný level výš? Sáhni po úspornější hlavici, která umí ušetřit i dalších 30% pitné vody. Zjisti víc a zapoj se do výzvy na www.vsema10.cz!

Zelená tvrzení

„Zelená tvrzení“ obchodníků jako například „triko vyrobené z recyklovaných plastových lahví“, „zásilka s kompenzovanou uhlíkovou stopou“, „obal vyrobený z 30% recyklovaného plastu“ nebo „opalovací krém šetrný k oceánům“, budou muset být nezávisle ověřena a prokázána vědeckými důkazy.

Jako spotřebitel se ztrácíme v záplavě zelených tvrzení a nemáme po ruce žádný detektor lži, kterým bychom ověřili, zda si zaslouží naši důvěru, nebo jsou jen prázdnými reklamními hesly. Vedle toho firmy, které skutečně investují do environmentálně šetrných řešení, se potýkají s nekalou konkurencí těch, kteří zvolí snadnou cestu greenwashingu. Snaha Evropské komise tuto nešťastnou situaci zpřehlednit, má smysl. - **Petr Hladík**

V Česku jsou spolehlivým průvodcem po skutečně ekologických výrobcích a službách ekoznačky EU Ecolabel a Ekologicky šetrný výrobek, které jsou garantovány Ministerstvem životního prostředí. Ty splňují i podmínky nového návrhu Evropské komise.

Více informací naleznete **ZDE**.

<https://www.mzp.cz>

Podpořte studentský film Spirilka

Podporujeme studentský film SPIRILKA. Studenti jsou z Univerzity Tomáše Bati ze Zlína. Film se zabývá ekologickou tematikou, svým počinem autoři apelují na vnímání přírody.

Studenti vše vymysleli to, sepsali, tvrdě pracují a těší se na výsledek. Podpořit vznik filmu můžete i vy.

K zaslání příspěvku použijte link <https://www.donio.cz/spirilka-studentsky-fantasy-film>

„Zachránit planetu není úkol jednoduchý, ale jsme v tom spolu a právě v tom je naše síla!“, říkají studenti z letošní CO2 ligy

Praha 1. června 2023 • **CO2 liga je celoroční klimatický vzdělávací program pro žáky 2. stupně ZŠ a středních škol, který zprostředkovává žákům informace o klimatické krizi a o tom, jak ovlivňuje jejich život. Nejlepší účastníci letošního, již třináctého, ročníku se setkali 1. června na závěrečné konferenci v reprezentativních prostorách Senátu. Zde prezentovali výsledky roční práce dalším týmům a významným hostům. Do letošního programu, který organizuje Ekologický institut Veronica, se letos přihlásilo přes 120 škol.**

V programu účastníci plnili mise na záchranu planety, kdy se žáci snaží symbolicky naplnit závazky Pařížské dohody a nedopustit oteplení planety o více než 1,5 stupně. Zabývají se problémem z pohledu sebe, své rodiny, školy, obce i státu. CO2 liga se zaměřuje nejen na vnitřní motivaci žáků a na jejich spolupráci, ale i na předávání zkušeností spolužákům a na kroky vedoucí ke změnám v obcích.

„Vnímáme, že se nám podařilo ovlivnit některé spolužáky z hlediska více svědomitého chování ke snižování CO2. Jsme také rádi, že jsme pomohli k rozšíření povědomí o této problematice“ sděluje tým CO2 takhle změnu z Českých Budějovic.

První mise vedla účastníky k poznání jejich „protivníka“ - klimatické krize. Zkusili ji umělecky ztvárnit, představit svým spolužákům a vytvořili informační kanál, skrze který prezentovali svůj postup v průběhu celého roku. Ve druhé misi si počítali svou uhlíkovou stopu a hledali možnosti, jak ji každý z účastníků může snížit. Formulované klimatické závazky se pak snažili dodržet po dobu dvou týdnů a mnohým se nakonec staly běžnou součástí každodenního života. V období Vánoc se zamysleli nad uhlíkovou stopou dárců a snažili se ji snížit - a to nejen dárky šetrnými k planetě, ale také výrobou biouhlu. Ve třetí misi se zaměřili na zlepšení klimaticky ohrožených míst ve svém okolí a navrhovali starostům jejich opatření. Jako finální úkol psali dopis ministrům

a ministryním o tom, jak klimatickou krizi vnímají ze svého úhlu pohledu a uspořádali akci pro své školy a veřejnost, např. vegetariánský den, den s nižší uhlíkovou stopou nebo „zelený“ den.

„Jelikož jsme zjistili, že i my můžeme naším chováním pozitivně ovlivnit snížení uhlíkové stopy, snažíme se inspirovat ostatní studenty gymnázia, aby se také pokusili být, byť jen o trochu, ekologičtější“ řeklo žáci z týmu Zelené GJJ z Litoměřic.

Účastníky konference byly týmy žáků z těchto škol:

- Základní škola Jana Palacha v Kutné Hoře
- Základní škola, Ostrava-Poruba
- Střední škola obchodní, České Budějovice
- ZŠ Židlochovice
- Základní škola Havířov-Šumbark
- Gymnázium a SOŠZE Vyškov
- ZŠ Jakuba Jana Ryby Rožmitál pod Třemšínem
- Gymnázium Evolution Sázavská
- ZŠ Vnorovy
- Gymnázium Josefa Jungmanna
- Základní škola Máj I, České Budějovice

Informace k soutěži naleznete na www.CO2liga.cz.

Tento projekt byl podpořen grantem z Norských fondů.

I/6

Zdroje a grantové výzvy

ERASMUS plus

Nabízí teď mnohem více možností. Můžete tak získat zkušenosti ze světa, i když třeba nejste student nebo nemáte čas někam jezdit. Více na <https://www.erasmusroste.cz>

Výzva Základní granty

Vyhlašovatel Nadace Open Society Fund Praha
<http://nno.ecn.cz/index.stm?x=2763605&apc=nF2xx1-->

Podejte si žádost o grant u Nadace Partnerství

Máte chuť udělat něco pro místo, kde žijete?
Aktuální nabídku grantů sledujte na
www.nadacepartnerstvi.cz/granty

Nemáte spolek? Nevadí!

Nadace Partnerství otevřela nové grantové výzvy!
Najdete mezi nimi i mnohými očekávanou výzvu určenou i pro fyzické osoby!
Více na https://bit.ly/NAP_granty2023

O GRANTECH:

Další otevřené výzvy zaměřené na výsadby
najdete na www.sazimebudoucnost.cz/

Aktuální grantové výzvy Nadace Partnerství

**SÁZÍME
BUDOUCNOST 2023:
GRANTY DO 150 000
KČ**

Přijem žádostí: do 31.07.2023
Částka: 150 000 Kč
Pro: fyzická osoba, právnická
osoba, obec/město
Stav programu: otevřená

**SÁZÍME
BUDOUCNOST:
GRANTY DO 30 000
KČ**

Přijem žádostí: do 31.07.2023
Částka: 30 000 Kč
Pro: právnická osoba, obec/město
Stav programu: otevřená

ALEJ SVOBODY '23

Přijem žádostí: do 18.06.2023
Částka: 250 000 Kč
Pro: obec/město
Stav programu: otevřená

část II • METODICKÁ PODPORA

II/1 Náměty, doporučení, inspirace, příklady dobré praxe

MŮJ KÁMOŠ STROM

Vyberte si s dětmi strom, který je poblíž vaší školy nebo vašeho domu a poznejte ho ze všech stran! S naší novou aktivitou zjistíte, jak starý je váš strom.

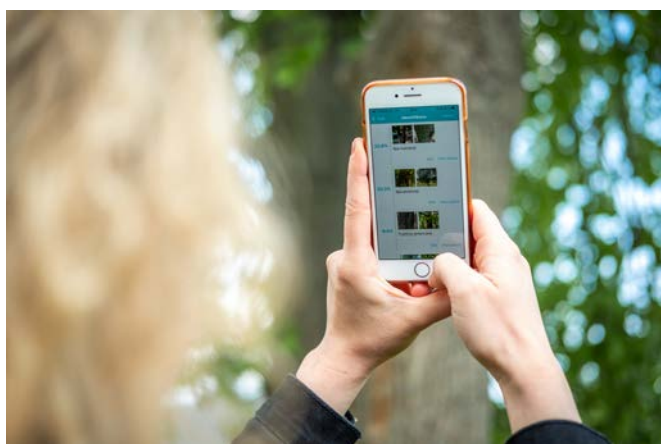
<https://badatele.cz/cz/muj-kamos-strom>

Nadace Partnerství vyvíjí bezplatnou mobilní aplikaci

Tree Check App, která rozpoznává stromy a měří jejich ochlazovací funkci, což je důležitá funkce zejména s ohledem na klimatické změny a související přehřívání měst. Dá se dobře využít i při výuce, protože lze stromy v aplikaci sbírat, tvořit vlastní herbář, získávat body a pak postupně odemykat příběhy jako odměnu.

Adéla Mráčková, Nadace Partnerství

Využijte aplikace k rozpoznávání stromů a jejich ochlazovací funkce

Lípu, javor nebo dub rozpozná asi většina žáků, ale co třeba jilm, habr nebo cizokrajný liliovník či jinan? Až příště vyrazíte s žáky do přírody, nezapomeňte si stáhnout mobilní aplikaci **Tree Check App**. Ta po vyfocení stromu pozná, o jaký druh stromu se jedná, odhadne jeho stáří a vyjmenuje jeho charakteristické znaky. Kromě toho poskytne také údaje o tom, kolik strom v létě vypaří vody a jak moc díky své listové ploše stíní. Na základě těchto údajů pak spočítá jeho ochlazovací funkci ve městě či krajině, která je zásadní v souvislosti s klimatickou změnou zejména v době vln veder.

Navštívené stromy si mohou žáci doplňovat do mapy, nebo si z nich vytvořit vlastní kolekci („herbář“). V aplikaci pak získají body za přidání nových stromů, jejich opakovanou návštěvu nebo třeba jejich zalévání. Po nasbírání určitého počtu bodů se jim pak za odměnu otevrou příběhy o stromech. Aplikace Tree Check App je zdarma dostupná na Google Play či App store.

Arboretum Semetín

Nabízí krásné zázemí pro výuku venku.

Pro žáky byly vytvořeny nové pracovní listy.

Více <https://bit.ly/3M2qFce>

Pokud máte zájem do ARBORETA vyrazit s žáky, vše podstatné najdete zde <https://www.lesyvsetin.cz/arboretum>.

Nedávno zde vybudovali venkovní učebnu, výukový včelín, <https://bit.ly/3hp2v09> a vodní prvek.

Arboretum Semetín je otevřeno od 1. května do 15. října, 8–18 hodin. Vstupné uhradíte u vstupní brány.

www.arboretumsemetin.cz

Od 1. 5. 2023 bude spuštěn **rezervační systém Arboreta**, kde si budete moci provádět rezervace do Včelína a do Venkovní učebny.

Rezervační systém:

<https://www.arboretumsemetin.cz/Aktuality.html>

Valašská Manufaktura Přírodních Materiálů

Workshopy a tvořivé ateliéry

děti a rodiče • mateřské školy a klubíky • základní školy a družiny

Valašská Manufaktura Přírodních Materiálů je příjemné místo na Vsetíně - Ohradě pro Vaše přednášky, besedy, workshopy a kurzy spojené s tvořením, přírodními materiály, tradičními technikami, péčí o Zemi a o lidi...

Jana Šobáňová

Tel.: +420 732 994 552, E-mail: tincta-herbae@centrum.cz

EKOkalendář. Nový projekt spolku Uklidme Česko

Jeho cílem je přispět k povědomí o více než 150 ekologických mezinárodních dnech a svátcích, které nás mohou inspirovat k tomu, abychom změnili své chování a začali žít odpovědněji. Budeme rádi, když nám v tom pomůžete...

Uklidme Česko z.s. <https://www.ekokalendar.cz/>

Abyste děti obstály ve škole a v životě

Pomáháme školám rozvíjet měkké dovednosti u dětí prostřednictvím vědecky ověřených metodik.

Efektivní vzdělávací metodiky ze světa adaptované pro Česko

<https://www.scholaempirica.org/>

II/2 Tipy na publikace, časopisy, učební pomůcky a další pomocníky

■ Jak učit POLY

Podpora rozmanitých forem a metod výuky k rozvoji přírodovědné gramotnosti v MŠ (polytechnické vzdělávání, EVVO).

Průvodkyní programu je skřítková holčička POLY, která vás provede tématy **voda, země, vzduch, slunce a zahrada**. Připraven je akreditovaný vzdělávací program pro pedagogy, projektový den pro MŠ či ŠD, metodické a pracovní listy s náměty a návody na praktické aktivity, 5 sad pomůcek, které dokážeme vytvořit a sestavit dle potřeb školy.

Informace a objednávky: infoevvo@seznam.cz, 605 806 840
www.liska-evvo.cz/doc/jak-ucit-poly-6

Nabídka interaktivních výstav ze Střediska volného času Klubko Staré Město

www.cevzabka.xf.cz/interaktivni_vystavy.html

Pestrost ptačího světa – www.cevzabka.xf.cz/ptaci_svet.html

Bez vody není život – www.cevzabka.xf.cz/voda.html

Příroda a ekologie ve městě – www.cevzabka.xf.cz/priroda_mesto.html

Život s hmyzem – www.cevzabka.xf.cz/hmyz.html

Krajina v proměnách – www.cevzabka.xf.cz/krajina.html

Publikace DDM Šíkula Uherské Hradiště, zdarma ke stažení na <http://ddmsikula.cz/index.php/1936-2/>

■ **Příroda do kapsy** – informační materiály pro poznávání přírody.
www.prirodadokapsy.cz

■ Atelier V lese

Výukové aktivity a hry pro děti.

<https://www.facebook.com/ateliervlesedetem>

■ **Nový Bedrník** se věnuje léčbě přírodou. Ne, žádná ezoterika. Jen prokázaná fakta a využívání přírodního potenciálu: lesní terapie při práci se stresem v pedagogické profesi, zahradní terapie pomáhá s rehabilitací a sociálním začleňováním, zoorehabilitace využívá dobrý vliv zvířat na zdraví v bezpečném prostředí. Program Hebká ouška, měkké tlapky na Toulcově dvoře v Praze i program Býti na chvíli stromem v ekocentru Veronica v Hostětíně pomáhá dětem se speciálními potřebami. A když dáme přírodě šanci k samouzdravě, i klima můžeme zas dostat do rovnováhy... A ještě: Skutečné učení je tam venku – píše Jiří Vorlíček, ředitel ZŠ Zahrada Tišnov. Putováním za plzeňskými poklady pomáhá učitelům Spolek Ametyst. Česon nabízí zábavné aktivity nejen pro děti a přispívá k ochraně netopýrů. Vojtěch Kotecký z Univerzity Karlovy odpovídá na otázky o současném globálním stavu biodiverzity: „Školy můžou být perfektní partner pro ochranu přírody.“ Jaroslav Hlinský ze vsetínského Alceda zjistil, jak jejich letní tábor s desítky let dlouhou tradicí ovlivňuje účastníky na celý další život. A můžete se nechat vylákat ven s moderním Hravým herbářem vzdělávacího centra Tereza.

■ Nová knížka Petra Daniše: **Klima je příležitost: Opravdová řešení pro naši budoucnost na Zemi**. Vše o ní a o možnosti ji koupit naleznete tady:

www.klimajepřilezitost.cz

Pár výtisků máme k zakoupení v LÍSCĚ.

■ Člověk v tísní | People in Need

ve spolupráci s dalšími šesti organizacemi právě spouští novou **verzi webu www.ucimoklimatu.cz** Najdete zde přes 30 lekcí, metodickou podporu, tipy na události, aktuality a řadu dalších nabídek týkajících se klimatického vzdělávání.

Člověk v tísní | People in Need www.clovekvtsini.cz

■ **Metodické i projektové materiály z dílny LIPKY Brno ke stažení zdarma.**

<https://www.lipka.cz/materialy-zdarma?idm=373>

■ **MŮJ PRVNÍ ZÁPISNÍK** – inspirace na aktivity s dětmi,
www.muji1zapisnik.cz/
www.facebook.com/muj1zapisnik/

■ **MŮJ DRUHÝ ZÁPISNÍK**, Amélie Janíková
<http://www.muji1zapisnik.cz/>

■ **MŮJ PRÁZDNINOVÝ ZÁPISNÍK** probudí v dětech fantazii a chuť vzít do ruky tužku a kreslit si a psát. Deníček, který se neváže na konkrétní rok, nabízí prostor pro zachycení zážitků, kresby, fotky nebo vstupenky a jízdenky z výletů. 150 stran plných inspirace k tvoření (komiks, výroba vlastních pohledů, recept na domácí zmrzlinu...), hry pro trávení času s kamarády, ale i podněty ke zkoumání a zajímavé informace (přehled jedlých a nejedlých hub, Morseova abeceda, KPZ, důležitá telefonní čísla...), které se budou o prázdninách hodit každému dobrodruhu...
MŮJ PRÁZDNINOVÝ ZÁPISNÍK uchová vašim dětem nádhernou památku na prázdniny!
Vyberte ze 4 barev gumiček, využijte výhodné balíčky a individuální hromadné objednávky. Ručně kreslený a psaný, tištěný s ohledem k přírodě na recyklovaném papíře.

<https://www.muji-zapisnik.cz/k/muj-prazdninovy-zapisnik>

Spojujeme učitele, rodiče i odborníky. Chceme, aby se každé dítě v ČR rozvíjelo zdravě díky tomu, že si hraje a že se učí v podnětném prostředí venku.

Výuka venku, v přímém kontaktu s přírodou a se světem, přináší dětem mnoho výhod, což jednoznačně potvrzuje praktická zkušenost ze škol i odborný výzkum.

Učení venku je názornější, zlepšují se vzdělávací výsledky, roste motivace dětí k učení, posiluje se jejich zdraví.

Na webu www.ucimesevenku.cz poznejte 7 dobrých důvodů:

PROČ se učit s dětmi venku.

Inspirujte se, CO a JAK učit venku v různých předmětech.

Seznamte se s učiteli a řediteli, kteří venku učí.

Zjistěte, jaké pomůcky není třeba kupovat.

Vyzkoušejte osvědčené aktivity pro učení venku. Přijďte na seminář.

Staňte se součástí i uzavřené skupiny **UČÍME se VENKU na facebooku!**

Sdílejte na webu či na facebooku také vaše příběhy a zkušenosti.

Doporučte tyto stránky přátelům a kolegům.

SEZNAM NEJLEKČÍ NA CELÝ ROK

<https://ucimesevenku.cz/lekce-ktere-vas-vytahnou-ven/>

METODIKY UČÍME se VENKU

www.chaloupky.cz/ucime-se-venku/

Ušetřete si čas v hledání inspirace ven.

S metodikami Učíme se venku získáte hotové lekce, které můžete venku snadno využít.

Nově i jako elektronické publikace v PDF.

<https://ucimesevenku.cz/e-sady-ven/>

Vylítejte se s dětmi venku

Inspirace pro družiny venku na

<https://ucimesevenku.cz/druziny/>

Jděte VEN

Inspirativní náměty pro pobyt venku:

www.jdeteven.cz

V LÍSCĚ jsme pro pedagogy vydali metodiku **Učíme se v zahradě s Ďápkou a Větvíčkou** – náměty na celoroční činnost s dětmi ve věku 4–8 let nejen v zahradě. Autory jsou Lenka a Petr Pavelčíkovi.

www.liska-evvo.cz/doc/liska-vydala-v-edici-orisek-novou-publikaci

Hrazeno v rámci projektu Ministerstva životního prostředí 2021.

7 DŮVODŮ, PROČ UČIT VENKU

1. Děti učení venku baví

Učení venku je názorné, třírozměrné a pestré. Přináší mnoho nových podnětů nejen pro naše smysly, ale i pro naše myšlení.

2. Zvyšuje zájem o učení

Spojení se skutečným světem přináší pocit smysluplnosti učení. Roste pocit uspokojení z vlastního učení. Snižuje se počet absencí.

3. Zlepšuje vzdělávací výsledky

Co se naučíme skrze zážitky venku, se v mozku ukládá hlouběji a snadněji se vybavuje. Kontakt s přírodou zlepšuje pozornost a soustředění.

4. Podporuje zdraví dětí

Pobyt a pohyb venku snižuje nadváhu a obezitu, zlepšuje fungování imunitního systému a snižuje počet nemocí.

5. Děti i učitelé jsou spokojenější

Kontakt s přírodou významně přispívá k duševnímu zdraví a pohodě. Snižuje stres, úzkost a deprese.

6. Posiluje vztahy mezi dětmi i s učiteli

Venku děti rozvíjí nejen své znalosti, ale současně i emoční a sociální inteligenci. Snižují se důvody ke vzniku agresivity a násilí.

7. Učit venku je přirozené

Děti se učily venku více než 99% lidské historie. Jsou na to připravené.

Nový projekt Písmena a čísla VENKU s Lískou

Hlavním cílem projektu je podpořit venkovní výuku na I. stupni základních škol, ve školních družinách, střediscích volného času a v mateřských školách.

Vytvořit, pilotně ověřit, realizovat a zajistit evaluaci 4 tematických programů pro cílové skupiny projektu (Místo, kde žijeme/Životní podmínky/ Ohleduplné chování k přírodě a ochrana přírody/ Současnost a minulost v našem životě).

Podpořit přípravu, vzdělávání a rozvoj lektorů, zázemí pro společnou tvorbu programů, sdílení zkušeností, evaluaci i oslovení dalších lektorů v regionu.

Připravit pomůcky pro lektory - materiální a didaktické vybavení pro venkovní výuku.

Zpracovat materiály pro venkovní výuku (příprava lektora, pracovní listy, šablony, foto návody apod.). Podpořit sdílení materiálů a aktivit programu Učíme se venku na školách a SEV v území.

Hrazeno v rámci projektu Ministerstva životního prostředí 2023.

Projekt Učíme se venku s LÍSKOU II, aneb jaro, léto, podzim, zima, v přírodě je vždycky prima

Vytvořili a ověřili jsme 21 nových aktivit pro I. stupeň ZŠ, připravili 8 projektových dnů, vydali motivační tematickou podložku s klipem, zajistili vzdělávání a přípravu lektorů.

Hrazeno v rámci projektu Ministerstva životního prostředí 2022.

II/4 Projekty pro školy, soutěže

- Badatelsky orientované vyučování, <http://badatele.cz/cz>
- Fairtradová škola, https://www.fairtradeskoly.cz/ft_skoly
- Globální rozvojové vzdělávání, www.globalnirozvojovavzdelavani.cz
- GLOBE – dlouhodobý vzdělávací program, <https://globe-czech.cz/cz>
- Jeden svět na školách (mediální vzdělávání), www.jsns.cz
- Mezinárodní program Ekoškola, <https://ekoskola.cz/cz>
- Odpovědná škola, www.spolecenskaodpovednostfirem.cz/odpovednaskola
- Skutečně zdravá škola, www.skutecnezdravaskola.cz
- Světová škola, www.svetovaskola.cz
- Škola pro udržitelný život, www.skolaprozivot.cz
- Učíme se venku, www.ucimesevenku.cz
- Žákovské parlamenty, www.skolaprodemokracii.cz

Škola pro udržitelný život v roce 2023

Škola, která aktivně mění své okolí, pomáhá žákům vytvářet si vztah k místu, dává žákům slovo, připravuje je na skutečný život, je otevřená komunitě a mění svět k lepšímu.

Žáci těchto škol spolu s dalšími partnery z obce přemýšlí o tom, co mohou udělat pro rozvoj své obce nebo okolí školy. Spolu pak postupně realizují navržené změny a tím mění k lepšímu místo, kde žijí a učí se (naplňují **místní Agendu 21**).

Vše se děje s ohledem na udržitelný rozvoj místa i světa a je tak praktickým příkladem naplňování **Cílů udržitelného rozvoje 2015–2030** (Sustainable Development Goals – SDGs) a **Strategického rámce České republiky 2030** na místní úrovni.

Více informací na www.skolaprozivot.cz

Ve Zlínském kraji se můžete obracet na Lísku, infoevvo@seznam.cz

HORNÍ
MARŠOV
s.p.s.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfpz.cz

Přehled soutěží najdete na www.liska-evvo.cz/doc/volny-cas

- Klimatická soutěž CO2 liga.
Celoroční program o ochraně klimatu pro 2. stupeň ZŠ/SS.
www.CO2liga.cz

II/5 Tipy na výlety, exkurze, výstavy

- Arboretum Semetín, Vsetín, www.arboretumsemetin.cz
- Archeoskanzen Modrá, www.archeoskanzen.cz
- Informační centrum Velké Karlovice, www.velkekarlovice.cz/informacni-centrum
- Muzeum Františka Skopalíka, Hulín, Záhlinice
- Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě
- Muzeum Jihovýchodní Moravy ve Zlíně, www.muzeum-zlin.cz
- Muzeum Kroměřížska, www.muzeum-km.cz
- Muzeum regionu Valašsko, www.muzeumvalassko.cz
- Muzeum v přírodě Rochus, www.skanzenrochus.cz
- Muzeum v přírodě Rymice, www.muzeum-km.cz/muzeum-v-priode-rymice
- Muzeum zemědělské techniky našich dědů, Pravčice, www.muzeum-zemedelstvi-pravcice.cz
- Naučná stezka Boří, Divoky, Kroměřížsko <http://www.csopdivoky.cz/aktivity/naucna-stezka-bori/>
- Trezor přírody v Horní Lidči, www.trezorprirody.cz
- Valašské muzeum Rožnov p. R., Valašský rok, www.vmp.cz
- Zvonice Soláň, <https://www.zvonice.eu/>
- 14I15 Baťův institut Zlín, www.14-15.cz

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Kdo ušil naše tričko? Kdo vypěstoval kávu, kterou pijeme? Kdo nakupuje české zbraně? Kdo prodává v obchodu dole na rohu? Kam mizí naše odpady? Kdy vás naposledy požádal na ulici někdo o peníze? Proč se potýkáme s čím dál tím většími suchy a hrozivějšími povodněmi? Pokud si na tyto otázky odpovíme, zjistíme, že náš svět je propojený víc, než si myslíme.

Více než kdy dřív tak platí citát Johna Donneho, který již v roce 1624 pronesl, že "Žádný člověk není ostrov sám pro sebe". Z toho pro nás vyplývají nejen nové příležitosti, ale i výzvy.

Proto se téměř všechny státy světa, zástupci občanské společnosti, podnikatelské sféry, akademické obce i občané ze všech kontinentů rozhodli najít cestu jak těmto výzvám, jež souvisejí s rozvojem našeho světa, společně čelit.

Výsledkem této snahy jsou Cíle udržitelného rozvoje. Jedná se o dokument schválený členskými státy OSN.

Jednotlivé cíle naznačují oblasti a ukazují směry, kterými bychom se měli v následujících 15 letech vydat, pokud chceme přispět k rozvoji, který nebude probíhat na úkor společnosti ani přírody. Takovému rozvoji, který naplní potřeby současné generace bez toho, aniž by ohrozil životní podmínky generací dalších. Dokument obsahuje 17 cílů, kterých by mělo být dosaženo do roku 2030.

Konkrétní seznam všech cílů je a jejich podrobný popis naleznete v levém sloupci pod čísly jednotlivých cílů a na webových stránkách Informačního centra OSN. Pod každým cílem naleznete kromě nejdůležitějších informací a zajímavostí také tematický Metodický balíček www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/, který je určen především pedagogům pro práci s tématem ve výuce.

Cíle se věnují těmto tématům:

Globální rozvojové vzdělávání

Globální rozvojové vzdělávání je celoživotní vzdělávací proces, který vede k porozumění ekonomických, sociálních, politických, environmentálních a kulturních procesů, které čím dál více ovlivňují životy lidí v globalizovaném světě. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. (definice dle Národní strategie)

Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.

HLAVNÍ TÉMATA GRV:

Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa

- ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství,
- kulturní, sociální a politická globalizace,
- migrace ve světě,
- mezinárodní instituce

Lidská práva

- základní lidská práva,
- dětská práva a práva seniorů,
- rovné příležitosti a tolerance k jinakosti,
- demokracie a dobré vládnutí,
- rovnost mužů a žen

Globální výzvy

- odstranění chudoby a nerovnosti,
- vyšší míra vzdělanosti,
- zdraví obyvatel,
- potravinové zabezpečení,
- přístup k nezávadné/pitné vodě,
- životní prostředí a klimatické změny,
- populační růst,
- mírová řešení konfliktů,
- odstranění digitální nerovnosti

Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce

- rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost,
- cíle udržitelného rozvoje,
- historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce,
- aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce,
- aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce

Strategie GRV a osvěty o globálních souvislostech 2018–2030 ke stažení ZDE:

<https://arpok.cz/co-delame/globalni-rozvojove-vzdelavani/>

Možnosti zapojení škol najdete zde: <https://arpok.cz/pro-pedagogy>

Doporučené odkazy, videa a publikace

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)

17 Cílů udržitelného rozvoje (SDGs) představují program rozvoje na následujících 15 let (2015–2030) a navazuje na úspěšnou agendu Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Více podrobných informací, studijní materiály, akční manuály a mnoho dalších zdrojů na ústřední stránce OSN k SDGs 17 Goals to Transform Our World. Najdete zde i odkazy na stahování ikon, publikací i filmů k SDGs v češtině.

www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/

Největší lekce pro svět – jak se každý můžeme zapojit?

Organizace spojených národů vyhlásila 17 cílů udržitelného rozvoje, které musíme splnit do roku 2030. To však OSN nezvládne sama a potřebuje pomoc každého z nás. Jak se zapojit?

www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/

www.youtube.com/watch?time_continue=73&v=bFWSFJTjP9E&feature=emb_logo

Co jsou to Cíle udržitelného rozvoje? Co je to udržitelný rozvoj?

A jak může pomoci každý z nás? Informační video vzdělávacího programu

Opravdový svět, Adra, o.p.s. www.youtube.com/redirect?event=video

www.adra.cz/opravdovysvet

III/2 Přírodní zahrady

- **Jak na přírodní zahradu** poradí Ekologický institut Veronica www.veronica.cz/?id=418
- **Kde jsou přírodní zahrady v Česku:** www.veronica.cz/ekomapa#k=priroda_zahrady&r=cr
- **Ukázkovou přírodní zahradu a sad najdete v Centru Veronica Hostětín,** <http://hostetin.veronica.cz/ukazkova-prirodni-zahrada-sad>
- **Ekozahrady,** <http://barevnezahrady.cz/ekozahrady/>
- **Osivo vhodné pro přírodní zahradu** nakoupíte na webu www.permaseminka.cz, nebo <https://www.permaland.cz/>
- Na webu LÍSKY najdete **odkaz Jak na školní přírodní zahradu,** www.liska-evvo.cz/doc/jak-na-skolni-prirodni-zahradu
Poradíme vám, jak na školní zahradu krok za krokem: plánování, zpracování projektu, výběr správných prvků pro přírodní zahradu, úprava, využití pro výuku i volnočasové aktivity, vč. architektonických návrhů zkušených architektů, zapojení rodičů a dalších partnerů. Poskytneme či zapůjčíme publikace a pomůcky.
- **Časopis Školní zahrada.**
Prostřednictvím webu www.skolni-zahrada.cz můžete dostávat zdarma **časopis Školní zahrada.** V tištěné verzi vychází jako příloha časopisu Bedrník. Na webu najdete mimo jiné i interaktivní **mapu školních zahrad,** kam můžete přidat i tu vaši.
- **Semínkovna – sázej, sklízej, sdílej**
Tak jako se v knihovně půjčují knihy, semínkovna nabízí osivo do vaší zahrádky. Tak jako se do knihovny knihy po přečtení vracejí, tak i při sklizni vaší zeleniny myslíte na sdílení sklizených semínek v semínkovně...
Semínkovna = osivo ke sdílení
Iniciativa vznikla v ČR v roce 2015 na podporu svobodného sdílení osiva, semenaření a přírodního zahradničení. Vzorem jí byly francouzské Les Grainotheques a americké The Seedbanks.
Semínkovny, ať už je to skříňka, košíček, krabička ap., jsou místem, kde zahradníci mohou mezi sebou bezplatně sdílet osivo ze svých zahrádek. Osivo by mělo být výhradně v „Bio“ kvalitě, tedy nemožené a z chemicky neošetřovaných rostlin. Mělo by jít o výsledek domácího semenaření. Semínka jsou nabízena bezplatně v malých dávkách pouze pro osobní spotřebu.
<https://seminkovny.com/>
V našem regionu najdete Semínkovny na <https://seminkovny.com/zlinsky-kraj/>
Základní škola Vsetín, Rokytnice
Kontakt: Semínkovna, ZŠ Vsetín, Rokytnice 436, 755 01 Vsetín
e-mail: seminkovnavsetin@centrum.cz
Centrum Veronica Hostětín
Kontakt: Centrum Veronica Hostětín, č.p. 86, 687 71 Hostětín
www.hostetin.veronica.cz
Semínkovna Zlín
Family Point Zlín na třídě Tomáše Bati 204
(bývalá Knihovna Františka Bartoše).
www.facebook.com/groups/SeminkovnaZlin/

III/3 Zelené okénko

Zelené úřadování

Zkrácený název pro environmentálně příznivé chování institucí financovaných z veřejných prostředků, jako jsou např. obecní, městské či krajské úřady, školy, domy s pečovatelskou službou. Zahrnuje systémová opatření zaměřená zejména na provoz a chování (např. oboustranný tisk dokumentů, zatahování žaluzií na noc) a nakupování.
Více na www.veronica.cz

Zelené nakupování

Způsob nákupu či zásobování, při kterém je brán ohled na dopad vybraného zboží a služeb na životní prostředí. Vybírají se produkty, jejichž negativní dopad na životní prostředí je co nejnižší. Kritéria, která se při tom berou v úvahu, jsou například recyklovatelnost, biologická rozložitelnost, materiální a energetická náročnost výroby, zdravotní nezávadnost, transportní vzdálenost od výrobce ke spotřebiteli atd.

Více na www.veronica.cz či www.umenivybirat.cz

III/4 Místní produkty, biopotraviny

- Lískový web www.poctivevyrobene.cz
- **Regionální značky** www.regionalni-znacky.cz
- **Kam ve Zlínském kraji pro regionální výrobky – váš rozcestník pro nákupy regionálních výrobků.** Najdete zde přehled téměř 300 farmářů a výrobců ze Zlínského kraje seskupených podle jednotlivých kategorií (mléko, maso, vejce, pečivo, ovoce, zelenina, potravinové doplňky aj.), ale také seznam tradičních řemeslníků, držitelů regionálních značek.
www.vyrobkyzkraje.cz
- Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic, o.p.s. se sídlem ve Starém Hrozenkově má na svém webu **Tržnici regionální ekologické produkce ekofarem a výrobců biopotravin Zlínského kraje a Hodonínska.**
REGIONÁLNÍ KATALOG BIOPOTRAVIN A EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ PRO SPOTŘEBITELE „Kam pro bio ve Zlínském kraji a na Hodonínsku“
www.iskopanice.cz
- **Mapa českých biopotravin,** <https://kde.lovime.bio/>

Systém Fairtrade a známka FAIRTRADE

Známka FAIRTRADE označuje výrobky, které splňují sociální, ekonomické a environmentální standardy nastavené mezinárodní organizací Fairtrade International. Zákazníky informuje o tom, že pěstitelé dostali za svou práci spravedlivou a stabilní výkupní cenu, která pokrývá náklady na udržitelné pěstování. Nákupem výrobků s označením FAIRTRADE tak zákazníci přispívají ke zlepšování životních podmínek drobných pěstitelů v zemích globálního Jihu (takzvaných rozvojových zemích). Kromě odpovídající výkupní ceny dostávají pěstitelé zapojení do systému Fairtrade ještě fairtradový příplatek, který mohou použít k investicím do rozvoje svých farem a svých komunit, a to na základě demokratického rozhodování členů komunity.

LÍSKA je

- členem pracovní skupiny pro **Fairtradové město Vsetín**,
- členem **Fairtrade Česko a Slovensko**,
<https://www.fairtrade-cesko.cz/#!>
- místním podporovatelem **Fairtrade**,
http://fairtradovamesta.cz/mistni_podporovatele

Fairtrade Česko a Slovensko, z.s.,

je platformou organizací občanské společnosti, které se zabývají etikou obchodu, globálním rozvojem, udržitelnou spotřebou, ochranou životního prostředí a lidských práv.

Již od roku 2004 pracujeme na zvyšování informovanosti o principech a smyslu systému Fairtrade. V České republice a na Slovensku zastupujeme globální organizaci Fairtrade International, jsme garantem vysoké kvality a důvěryhodnosti ochranné známky FAIRTRADE. Monitorujeme český a slovenský trh s fairtradovými výrobky a podporou uvědomělé spotřeby napomáháme k tomu, aby se fairtradové výrobky v co nejvyšší míře dostávaly do obchodní sítě v ČR a na Slovensku. Vedle spolupráce s obchodníky působíme také na širokou veřejnost, a to prostřednictvím aktivit, na kterých se podílíme, jako jsou kampaně Fairtradová města, Fairtradové školy nebo happening Férová snídaně.

Více na www.fairtrade-cesko.cz.

Fairtrade Česko a Slovensko přináší novinky ze světa Fairtrade

Dopady na pěstitele a situaci celkově sledujte na webových stránkách a sociálních sítích Fairtrade Česko a Slovensko
<https://fairtrade-cesko.cz/>

TŘI MOŽNOSTI PODPORY FAIRTRADE:

SPOTŘEBOU

OSVĚTOU

VZDĚLÁVÁNÍM

Podpořte s námi povědomí o systému certifikace Fairtrade

Fairtrade Česko a Slovensko, jehož je Líška členem, spustilo další kampaň na podporu zvýšení povědomí české a slovenské veřejnosti o systému certifikace Fairtrade a hodnotách, které reprezentuje: **spravedlivá odměna za práci, zákaz dětské a nucené práce, pěstování šetrné k životnímu prostředí.**

Kampaň můžete šířit a sdílet na sociálních sítích **Facebook**, **Twitter**, **YouTube**, **Instagram**. Na speciálních odkazech webových stránek **CZ** i **SK** najdete podklady. Děkujeme.

Pomáháme

LÍSKA pomáhá konkrétními počiny nebo upozorňuje na projekty a programy, které přinášejí pomoc potřebným. Vy můžete pomáhat s námi:

Korunka pomáhá

Pomáhá nemocným a opuštěným dětem především ve Zlínském kraji a nejbližším okolí, www.korunkaluhacovice.cz

Dobry anděl

Nadační fond DOBRÝ ANDĚL pomáhá rodinám s dětmi, které postihla rakovina nebo jiné závažné onemocnění, www.dobryandel.cz

Čalantika – centrum pro vzdělávání a volný čas v Bangladéši

Vzdělávací centrum pro děti a jejich rodiny žijící ve slumu v bangladéšském hlavním městě Dháka, <http://www.calantika.cz>

Člověk v tísni – Skutečná pomoc – Skutečný dárek

Pro více informací navštivte www.clovekvtisni.cz.

O pomoci v ČR se dozvíte na www.lepsiskolaprovsechny.cz

Koalice proti palmovému oleji

Nezávislá platforma organizací i jednotlivců, která usiluje o snížení celosvětové nadbytečné spotřeby palmového oleje. LÍSKA je členem. <http://www.stoppalmovemuoleji.cz/>

Chráme mořské želvy

Nádherné tvory, žijící na Zemi více než 110 miliónů let. www.morskezelvy.cz

ZOO Zlín

www.zoozlin.eu/sponzorstvi/
<https://shop.zoozlin.eu/kategorie/2-darky>

LÍSKA, z.s.

Dolní náměstí 429
755 01 Vsetín

infoevvo@seznam.cz
www.liska-evvo.cz

Environmentální informační servis LÍSKY

- **Pravidelná elektronická rozesílka**, www.liska-evvo.cz/rozesilka
Rozesílku tvoří pozvánky na vzdělávací a osvětové akce, akce pro děti a mládež, informace o změnách v legislativě, o dění v oblasti EVVO a neziskového sektoru, o vyhlašovaných grantech, publikacích, pomůckách, zajímavé články, odkazy i příklady dobré praxe.
- **Webové stránky**, www.liska-evvo.cz
- **Facebook a Instagram Lísky i osvětových kampaní.**
- **Knihovna**, www.liska-evvo.cz/doc/knihovna
- **Prodej a distribuce publikací, materiálů a pomůcek k EVVO.**
- **Krajský Kalendář akcí EVVO ve Zlínském kraji na www.liska-evvo.cz/akce Přehled akcí v regionu i mimo region.** Pozvánky na vaše akce, programy, besedy, výstavy, exkurze, semináře, tábory apod., stejně jako zprávy a fotografie z uskutečněných projektů a akcí ke zveřejnění můžete zasílat na adresu infoevvo@seznam.cz
- **Osvětové a informační kampaně**, www.liska-evvo.cz/doc/osvetove-kampane
- **Aktuální nabídka vzdělávacích akcí Lísky, pozvánky a přihlášky ke stažení**, www.liska-evvo.cz/doc/seminare-a-kurzy-pro-ucitele

Kancelář LÍSKY, z.s. najdete v oranžové rohové budově na Dolním náměstí 429 na Vsetíně, 1. patro (vchod z ulice Mostecká průchozí chodbou budovy PETRKLÍČ do dvora, vchodové dveře jsou ze zadní části oranžové budovy, nebo přímo dvorem kolem budovy OSSZ Vsetín, od řeky Bečvy).

Otevřeno: pondělí – čtvrtek, 8.30–15.00 hodin

Najdete zde **Férový obchůdek s fairtradovými výrobky** – káva, čaj, kakao, čokolády, sušenky, koření atd., ručně šité **Lukášovy hračky** a **knihovnu** s posezením.

www.liska-evvo.cz

Lísku najdete i na FACEBOOKU – přidejte se k našim tématům na stránkách:

Sdružení Líska / Jak učit POLY

Sdružení Líska / Ptáci – žijí tady s námi

Sdružení Líska / Přírodní zahrada – příroda pod našimi okny

Sdružení Líska / Stromy a my

Sdružení Líska / Poctivě vyrobené, spravedlivě zaplacené

Sdružení Líska / Poctivě vyrobené – podpora regionálních produktů ve ZK

Sdružení Líska / Cesty za poklady ve Zlínském kraji

Rozesílku připravuje a rozesílá LÍSKA, z.s. s finanční podporou Zlínského kraje.
Distribuci pro síť škol Mrkvička a MRKEV zajišťuje ALCEDO – středisko volného času a Plavecká škola Vsetín, www.alcedovsetin.cz
Inovace informačního a komunikačního servisu byla podpořena z Programu Švýcarsko-české spolupráce.
Supported by a grant from Switzerland through the Swiss Contribution to the enlarged European Union.

Aktivity LÍSKY podporují Zlínský kraj, město Vsetín, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo životního prostředí, SFŽP, FAIRTRADE Česko a Slovensko, TG TISK, s.r.o., Lanškroun, AVIS – elektronika, s.r.o., Vsetín, Josef Spitzer, papírnictví Stanislav Olšák, Vsetín, členové Klubu LÍSKY, dárci programu DARUJME.cz

Pokud si nepřejete informace touto cestou dostávat, nebo u vás došlo ke změně adresy, prosím, neváhejte nás kontaktovat.

LÍSKA

Zlínský kraj
Kraj bez hranic

Rozesílka LÍSKY 10/2023

strana 25